

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Gretos Bagdanavičiūtės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Valdymo ir priežiūros organų narių funkcijų ir atsakomybės
atskyrimo problematika**

Vadovė: doc. dr. Lina Mikaloniene

Recenzentas: lekt. Gintautas Bartkus

Vilnius 2016

TURINYS

ĮVADAS	2
1. BENDROVIŲ VALDYMAS IR VALDYMO FUNKCIJA	5
1.1. Bendrovių valdymo: samprata, turinys, standartai	5
1.2. Bendrovių valdymo funkcijos turinys	9
2. BENDROVĖS VALDYMO IR PRIEŽIŪROS ORGANŲ FUNKCIJOS FIDUCIARINIŲ PAREIGŲ KONTEKSTE	12
2.1. Valdymo funkciją vykdantys organai: kam priskiriamos fiduciarinės pareigos? .	12
2.2. Bendrovių valdymo formos: funkcijų pasiskirstymas skirtinguose modeliuose...	18
2.3. Vadovo ir valdybos funkcijų atskyrimas: vidinis ir išorinis valdymo funkcijos aspektai.....	23
2.4. Priežiūros organas: funkcijos ir fiduciarinės pareigos	28
3. BENDROVĖS VALDYMO IR PRIEŽIŪROS ORGANŲ ATSAKOMYBĖS ATSKYRIMAS.....	32
3.1. Bendrovės vadovo atsakomybė ir jos dualizmas.....	33
3.1.1. Veikimas išoriniuose santykiuose – deliktinė ar sutartinė atsakomybė?	33
3.1.2. Materialinės ir civilinės atsakomybės taikymo problema. Darbo sutarties ydingumas.....	36
3.1.3. Verslo sprendimo vertinimo taisyklė, kaip atsakomybės reabilitavimo priemonė Lietuvoje.....	42
3.2. Bendrovės valdybos narių atsakomybė valdymo organų lygiateisiškumo principo kontekste	45
3.3. Bendrovės stebėtojų tarybos narių atsakomybės prigimtis ir jos (ne)reglamentavimas	51
IŠVADOS	56
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	57
SANTRAUKA	65
SUMMARY	66

IVADAS

Temos aktualumas ir tyrimo originalumas. Bendrovių valdysenos tobulinimą pasaulyje suaktualinusios žymių Bendrovių krizės ir bankrotai vis dar skatina vystyti tinkamo, skaidraus ir efektyvaus Bendrovių valdymo teoriją. Kadangi akcinėse bendrovėse (toliau – AB, Bendrovė) yra didžiausias atotrūkis tarp bendrovės savininkų (akcininkų) ir kasdienio jos valdymo¹, kas atitinkamai dažniau kuria interesų konfliktus, bendrovių valdymo standartai ypač aktualūs būtent AB. Tačiau be konkrečiai išgryninto Bendrovės veiklą kreipiančių organų funkcijų bei atsakomybės už šių funkcijų nevykdymą ar netinkamą vykdymą atskyrimo, Bendrovių teisėje sistemingas vystymasis neįmanomas. Valdymo ir priežiūros organų funkcijų atskyrimo tematika Lietuvos teisės doktrinoje – savotiška teisinė „skylė“. Bendrovių valdymo samprata ir valdymo funkcijos turinys nesulaukia didelio teisės mokslininkų ar įstatymų leidėjo dėmesio, o jų esmės aiškinimas, rodos, ir teismų praktikos paliktas ekonomikos ir vadybos mokslams, tad šiame tyrime Bendrovių valdymo esmė ir valdymo bei priežiūros funkcijų pasiskirstymas vertinamas teisiniu aspektu, tačiau neišvengiamai remiamasi ir ekonomikos, vadybos teorija. Pastaruoju metu Bendrovių valdymo funkcijų Lietuvoje analizavo tik A. Tikniūtė, J. Kiršienė, tuo tarpu valdymo ir priežiūros organų narių atsakomybės problematikos klausimais jau dešimtį metų darbo ir civilinės teisės korifėjai (T. Bagdanskis, T. Davulis, V. Mikelėnas) inicijuoja daug prieštaringų diskusijų – tiek dėl kvestionuojamo Bendrovės ir vadovo santykio dualizmo, dėl valdybos ir stebėtojų tarybos atsakomybių prigimties neapibrėžtumo. Kitų magistro darbų kontekste pažymėtina, jog konkrečiai ši tema nagrinėta nebuvo, nors pastaraisiais metais AB valdybos narių atsakomybės klausimu savo nuomonę išreiškė O. Kakurinas (magistro darbe *Valdybos narių atsakomybė: ypatumai ir teismų praktikos analizė*). 2014 m. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo² (toliau – ABI) pakeitimai, susiję su privalomu organų sudarymu bei galimybe perduoti priežiūros funkcijų vykdymą valdymo organų kompetencijai, taip pat paskatino diskusiją dėl Bendrovių valdymo ir priežiūros organams priskirtų funkcijų galimo neatitikimo jų prigimčiai, todėl tyrime valdymo ir priežiūros organų funkcijų ir atsakomybės santykis bei atskyrimas vertintinas ne vienu aspektu – atsižvelgiant tiek į

---

¹ *Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas su komentarais*. [interaktyvus]. Vilniaus vertybinių popierių birža, 2007, p. 5 [žiūrėta 2016-03-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.nasdaqbaltic.com/files/baltic/BVKK.pdf>>.

² Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 123-5574.

Bendrovės organų prigimtį, tiek ir į jiems tenkančių pareigų standartus. Teisės mokslininkų paprastai pasirenkama nagrinėti vieno valdymo organo (vienasmenio ar kolegialaus) funkcijų, atsakomybės, pareigų, statuso problematiką, tačiau apibendrinto tyrimo, drauge įtraukiant analizę apie priežiūros organo narių funkcijas ir atsakomybę, atlikta nebuvo. Priežiūros organo funkcijų ir atsakomybės problematika dėl jo sudarymo nepopuliarumo Lietuvos Bendrovėse teisės mokslininkų nėra išsamiai nagrinėta, tad tyrime originaliai ir apibendrintai vertinami esminiai probleminiai aspektai, susiję tiek su stebėtojų tarybos statusu, funkcijomis, fiduciarinių pareigų priskirtinumu ir atskyrimu nuo valdymo organų, tiek ir atsakomybės reglamentavimo bei praktikos ydingumu, atsižvelgiant į Vokietijos, Austrijos Bendrovių teisę. Valdymo ir priežiūros organų narių atsakomybės problematiką tyrime pasirinkta vertinti ne atsižvelgiant į asmenį, kuris faktiškai patyrė žalos (nuostolių) dėl konkrečių valdymo ar priežiūros organo nario veiksmų, bet atsižvelgiant į atsakingo už žalą (nuostolius) subjekto teisinį statusą, pareigas ir funkcijas.

Tyrimo tikslas. Nustatyti, kokios pagrindinės problemos teoriniu ir praktiniu aspektu kyla atskiriant Bendrovės valdymo ir priežiūros organams tenkančias funkcijas, iš jų kylančias pareigas bei taikant jiems atitinkamą atsakomybę už priskirtų funkcijų ir pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą Bendrovei ar kreditoriams.

Tyrimo uždaviniai. Norint įvertinti, kaip Bendrovėje pasiskirsto valdymo ir priežiūros funkcijos ir atsakomybė valdymo ir priežiūros organų nariams, darbe keliami šie uždaviniai: 1) išgryninti Bendrovių valdymo funkciją turinčių vykdyti asmenų ratą, 2) įvertinti sąryšį tarp Bendrovės valdymo/priežiūros funkcijų bei fiduciarinių pareigų bei nustatyti, kodėl ir kam iš Bendrovės valdymo ir priežiūros organų priskirtinas fiduciarinių pareigų vykdymas, 3) įvertinti, kokiomis taisyklėmis yra/turėtų būti vadovaujamosi kompetentingoms institucijoms sprendžiant dėl šiems asmenims už fiduciarinių pareigų pažeidimą taikytinos atsakomybės, atsižvelgiant į jų atsakomybės prigimtį ir funkcijų pobūdį Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Graikijos, Prancūzijos, Švedijos, Norvegijos ir kt. teisėje, ir atitinkamai 4) pateikti išvadas, ar dabartinis nacionalinis teisinis reguliavimas, susijęs su valdymo ir priežiūros organų atsakomybės taisyklių taikymu, yra pakankamas.

Tyrimo objektas. Nacionalinės teisės normos, teismų praktika ir teisės doktrina, susijusi su Bendrovės valdymo ir priežiūros organų funkcijomis, fiduciarinių pareigų subjektų ratu Bendrovėje ir atitinkamos atsakomybės valdymo ir priežiūros organų nariams prigimties bei jos taikymo taisyklių nustatymu.

Tyrimo metodai. Tyrimo tikslą padėjo pasiekti šie naudoti metodai: lingvistinės analizės metodas, sisteminės analizės metodas, loginės analizės metodas, kritinės analizės metodas, lyginamasis metodas, teleologinis metodas. Lingvistinės analizės metodas buvo naudojamas aiškinant teisės normų bei teismų sprendimų formuluotes, teisinius ir ekonominius terminus. Sisteminės analizės metodas gelbėjo nustatant tarpusavio ryšius tarp Bendrovės valdymo ir priežiūros organų funkcijų, jų pareigų ir atsakomybės, pasitelkiant tiek teisės doktriną, tiek teisės mokslą, tiek ir teismų praktiką. Tuo tarpu loginės analizės metodu (indukcijos, dedukcijos, sintezės metodais) buvo apibendrinama tyrimo metu analizuojama medžiaga, formuluojamos tyrimo išvados. Kritinės analizės metodas savo ruožtu padėjo kritiškai vertinti egzistuojantį AB valdymo ir priežiūros organų narių funkcijų ir atsakomybės teisinį reguliavimą, reguliavimo taikymą praktikoje, teigiamus ir neigiamus aspektus. Lyginamuoju metodu buvo atliekama analizė lyginant AB organų funkcijų turinį skirtingose disciplinose, Bendrovės valdymo ir priežiūros organų narių funkcijas ir pareigas (jų pasiskirstymą) skirtingose AB valdymo formose, valdymo ir priežiūros organų narių atsakomybės prigimtį Lietuvos ir užsienio valstybių teisėje. Teleologinis metodas pasitarnavo siekiant atskleisti aktualių teisės normų (ypač naujausiai papildytų Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo) turinį.

Šaltiniai. Tyrimo metu naudotasi glaudžiausiai su nagrinėjama tema susijusiais teisės aktais (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymu, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu ir kt.), Lietuvos teisės mokslininkų darbais (didelę reikšmę turėjo R. Greičiaus, A. Tikniūtės, G. Jakuntavičiūtės, V. Mikelėno, T. Davulio straipsniai, monografijos, kiti moksliniai darbai), Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentarais, užsienio Bendrovių teisės autorių specialiaja literatūra, straipsniais, monografijomis, skirtais Bendrovės valdymui (ypač L. P. Davies, M. Becht), bei lyginamąja literatūra apie Bendrovių valdymo ir priežiūros organų funkcijas, pareigas ir atsakomybę (F. Dornseifer, J. Maitland-Walker), lyginamosiomis studijomis apie Bendrovių valdymo praktiką įvairiose Europos Sąjungos valstybėse narėse (Europos Komisijos, Ernst & Young studijos). Darbe išsakomas požiūris ir apie kai kurių susijusių magistrinių darbų autorių nuomones (O. Kakurino, J. Stagniūnaitės), tačiau esminis dėmesys kreiptas į Lietuvos teisės aktų ir teisės doktrinos prieštaras ar sutikimus bei pateikiamas jų vertinimas užsienio autorių darbuose aptiktais aktualiais lyginamaisiais funkcijų paskirstymo ar atsakomybės nustatymo aspektais. Analizuota aukštesnės instancijos Lietuvos teismų praktika, idant būtų atskleista ne tik doktrinos, bet ir teismų pozicija klausimais, aukščiau įvardintais kaip darbo uždaviniai.

1. BENDROVIŲ VALDYMAS IR VALDYMO FUNKCIJA

Tinkamas ir profesionalus bendrovių valdymas, vykdomas vadovaujantis aukščiausiais pasaulinėje praktikoje nusistovėjusiais korporatyvinio valdymo standartais – tai bendrovių veiklos efektyvumo garantas. Šio valdymo standartai yra įgyvendinami AB akcininkų ta apimtimi, kuri liečia AB valdysenos formos parinkimą, tačiau praktiškai šiuos standartus turi atitikti AB akcininkų deleguotas teises rinkimo ar skyrimo būdu gavę Bendrovės organai, kurių paskirtis ir priskirtos funkcijos gali būti išgrynintos tik išanalizavus AB valdymo sampratą.

1.1. Bendrovių valdymo: samprata, turinys, standartai

Verslo valdymo prasme Bendrovės valdymas – tai sugebėjimas priimti sprendimus, kontroliuoti ir valdyti jos komercinę veiklą. Šis tikslingas veiklos procesas pasireiškia valdymo organų priimamais sprendimais išnagrinėjus tam tikrą gaunamą informaciją³, be kurio joks juridinis asmuo negalėtų tinkamai ir našiai funkcionuoti. Nors teisės doktrina valdymo sampratos nepateikia, be šios apibrėžties turinio bei tikėtinų apraiškų Bendrovių valdymo praktikoje analizės būtų neįmanoma nustatyti, kam ir kokia apimtimi Bendrovėje valdymo ir priežiūros funkcijų įgyvendinimas (bei atitinkama atsakomybė už jų neįgyvendinimą) faktiškai tenka.

J. Kiršienė ir A. Tikniūtė yra teisingai pastebėjusios, jog Lietuvos teisinis reglamentavimas ir jurisprudencija yra susidūrusi su nemenka Bendrovių valdymo terminologijos ir doktrinos problema⁴. Paanalizavus nacionalinius teisės aktus bei teismų praktiką, negalėtume rasti konkrečios Bendrovės valdymo apibrėžties, jos turinio aiškinimo ar valdymo funkcijos sampratos – ABĮ apsiriboja elementariu valdymo organų pareigų išvardijimu. Tačiau kadangi vien įstatyminio pareigų detalizavimo vargu, ar pakaktų, norint nustatyti valdymo ir priežiūros organų funkcijų apimtį, o teisės mokslas konkretinimų nepateikia, atsakymų į klausimus, visų pirma, „kas yra valdymas?“ ir „kaip jis veikia?“ tenka ieškoti ekonomikos ir vadybos teorijoje.

Ekonomikos moksle Bendrovių, kaip ir bet kurių kitų juridinių asmenų, valdymas laikomas esmine kategorija analizuojant koku būdu, priklausomai nuo Bendrovės ūkinės–komercinės veiklos pobūdžio, Bendrovė, apjungdama materialinių vertybių

³ GINEITIENĖ, Z. *Verslo kūrimas ir valdymas*: vadovėlis. Vilnius: Rosma, 2005, p. 123.

⁴ KIRŠIENĖ, J.; TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?* Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 34.

gamybą, paskirstymą ir vartojimą bei susiedama gamybos techninius, technologinius elementus ir visus kitus santykius į vieną bendrą sistemą, gali įgyvendinti tikslus, dėl kurių buvo sukurta⁵. Šie tikslai efektyviai gali būti pasiekti tik teisingai ir apgalvotai vykdant Bendrovės valdymo procesus, nuo kurių įgyvendinimo kokybės tiesiogiai priklauso Bendrovės, kaip socialinės organizacijos, sėkmingumas. Būtent dėl šios priežasties vadybos mokslas, nagrinėdamas socialinę organizaciją, kaip sistemą, nors ir negali pateikti vieningo atsakymo apie jos valdymo turinį, kaip esminį rodiklį jį vertinant kelia valdymo tikslą.

Bendrovės, kaip ūkinės – komercinės veiklos subjekto, pagrindiniu tikslu be abejo yra pelno siekimas veikiant Bendrovės steigėjų (akcininkų) interesais. Tačiau korporatyvinė Bendrovių valdymo praktika atskleidžia, jog Bendrovės valdymas išimtinai tik akcininkų interesais kelia nemažų efektyvumo problemų. Yra ne viena teorija, susijusi su pagrindinio Bendrovės valdymo tikslo nustatymu – vieni mokslininkai teigia, kad akcininkų, kaip steigėjų, interesas yra lemiamas, o akcininkų turto vertės maksimizavimas – tai kompensacinis garantas akcininkams, kadangi jų turtą valdo kiti asmenys⁶. Kiti, tuo tarpu, yra įsitikinę, jog, jei Bendrovės valdymą vykdantys organai visų savo priimamų sprendimų matu laikytų vien akcininkų turto vertės maksimizavimą ir jų interesų apsaugojimą (kadangi faktiškai jų interesai laikytini mažiau saugomais), būtų neįmanoma išlaikyti jų balanso su kitų Bendrovės veikla suinteresuotų asmenų (pvz., darbuotojų, partnerių ir pan.) interesais⁷. Nors vieningos nuomonės šiuo klausimu nėra, dabar galime akivaizdžiai pastebėti esminę Bendrovių valdymo praktikos problemą – kaip ir kokia apimtimi vadovautis skirtingų asmenų, turinčių interesą Bendrovės veikla, interesais, bei kaip efektyviai skirstyti Bendrovių valdyseną vykdančių asmenų pareigas ir funkcijas.

Šiandien Bendrovių valdysenos srityje, siekiant padidinti efektyvų funkcijų pasiskirstymą tarp Bendrovių organų, yra itin pažengta – valstybės kuria nacionalinius Bendrovių valdysenos kodeksus⁸, kai kurios Bendrovės pačios kuriasi lokalias valdysenos gaires. Be kita ko, yra ir tarptautinius valdymo standartus įtvirtinančių

---

⁵ JENSEN, M. C. *Value Maximization, Stakeholder Theory, and the Corporate Objective Function*. Harvard Business School Working Paper Nr. 00-058, Social Science Electronic Publishing, 2001, p. 8.

⁶ *Ibid.*, p. 2.

⁷ BECHT, M.; BOLTON, P.; ROELL, A. *Corporate Governance and Control*. Finance Working Paper Nr. 02/2002 (atnaujinta 2005 m.), 2002, p. 9.

⁸ Pavyzdžiui, Vokietijos Bendrovių valdymo kodeksas (TÜNGLER, G. *The Anglo-American Board of Directors and the German Supervisory Board – Marionettes in a Puppet Theatre of Corporate Governance or Efficient Controlling Devices?* Bond Law Review, Article 7, 2000, p. 244).

iniciatyvų – *Sarbanes–Oxley* aktas⁹, EBPO principai¹⁰, kurių sukūrimą paskatino grandiozinės Bendrovių pasaulio krizės¹¹. Tačiau šie kodeksai, aktai bei principai savo esme yra tik rekomendacinio pobūdžio, Bendrovėms, kaip privatiems asmenims, paliekama kompetencija pačioms nusistatyti, kokia apimtimi joms galėtų būti efektyvu rekomendacijas taikyti¹². Galėtų kilti klausimas, ar nebūtų naudingiau, pavyzdžiui, tarptautiniu lygmeniu įtvirtinti konkrečias imperatyvias gaires Bendrovių valdymo procese. Juk jei Bendrovės akcininkai nustatys tik lokalinius valdymo principus ir standartus konkrečioje Bendrovėje, esant ne itin žymiam akcininkų aktyvumui ar nevykstant aktyvesnei akcininkų vykdomai valdymo organų kontrolei, šie valdymo organai, kuriems nustatyti imperatyvūs reikalavimai, anksčiau ar vėliau, tikėtina, imtų norėti juos pakeisti ar švelninti¹³. Nors negalime pamiršti to, kad kiekvienos Bendrovės valdysenos atvejis yra fakto klausimas, o skirtingų akcininkų įnašai bei atitinkamai interesas kiekvienoje Bendrovėje gali labai smarkiai skirtis ir jų visiškas suvienodinimas, idant būtų galima paprasčiau rasti efektyvų Bendrovės valdymo kelią, yra objektyviai neįmanomas, tai yra viena priežasčių, kodėl privalomų taisyklių kūrimas Bendrovių valdymo srityje galėtų būtų naudingas.

Vieša paslaptis, jog dabartinėje Bendrovių teisėje trūksta aiškaus ir tarptautinius principus atitinkančio teisinio reguliavimo Bendrovių valdymo srityje, sukonkretinančio tiek Bendrovių valdymo organų atsakomybę, funkcijas, kompetenciją, tiek ir kitus susijusius klausimus. Europos Sąjungos mastu Bendrovių valdymo praktikoje taip pat

---

⁹ Teisės aktas, dėl kurio pirmajame XXI a. dešimtmetyje kilo daugybė skandalų, susijusių su Jungtinių Amerikos Valstijų korporacijomis, ir kuris sugriežtino taisykles dėl įmonių pateikiamų finansinių ataskaitų; turėjo didelį poveikį daugelio organizacijų taikomai projektų vadybos metodologijai.

¹⁰ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) principai yra skirti listinguojamoms bendrovėms ir yra tarptautiniu standartu, užtikrinančiu skaidrią bei tvarią finansų rinkų sistemą bei efektyvią bendrovių valdyseną

¹¹ 1997-2002 m. buvo krizių metai Jungtinių Amerikos Valstijų, Lotynų Amerikos, Europos, Azijos ir Australijos privatiems juridiniams asmenims. Vienas geriausių pavyzdžių – „Enron“ skandalas. „Enron“ buvo viena stambiausių Teksaso valstijos energetikos bendrovė, kurios vadovai nestabdė rizikingos bendrovės apskaitos, interesų konfliktus sukūrusių sandorių ir nevengė išsimokėti itin didelių kompensacijų, tuo pat metu kurdami nelikvidžiam ilgalaikiam turtui pakeisti investicijomis skirtas partnerystes. Joms skolindavo lėšas, kad šios pajėgtų brangiau įgyti bendrovės ilgalaikį turtą nei jis buvo vertas, bendrovės skolos atsispindėdavo tik neviešose partnerysčių finansinėse apskaitose. Bendrovė nepaisė principo, jog darbuotojai negali gauti asmeninės naudos iš bendrovės, kol viešai iškilo klausimų, kaip „Enron“ gali pelnytis iš partnerysčių, jei jos su daro sandorius su „Enron“ ir partnerysčių savininkai yra „Enron“ vadovai. (*The role of the board of directors in Enron's collapse*. Report prepared by the Permanent subcommittee on investigations of the Committee on governmental affairs of United States Senate, 2002, p. 8, 25. Iš: GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 39).

¹² ČERKA, P. *Kodeksų įtaka bendrovės valdymui*. Organizacijų Vadyba: Sisteminiai Tyrimai Nr. 32, 2004, p. 8.

¹³ JOHN, K.; SENBET, L. W. *Corporate governance and board effectiveness*. Journal of Banking & Finance Nr. 22, 1998, p. 372.

galime matyti permainų siekius, tačiau ne imperatyviais teisiniais instrumentais, o *soft law* (negrįžtosios teisės) metodais. Puikiausias to pavyzdys – nuo 2007 m. specialiai suburtos teisės ekspertų grupės rengtas Europos modelinis bendrovių aktas (angl. *European Model Company Act*; toliau – EMCA), kurio galutinis projektas baigtas praėjusių metų pabaigoje. Europos Komisijos iniciatyva EMCA, kaip negrįžtosios teisės priemonės, pagrindinis tikslas – būtent korporatyvinio Bendrovių valdymo Europoje suvienodinimas įvedant konkrečius Bendrovių valdymo veiklos principus visoje Europos Sąjungoje. EMCA kūrėjų manymu, principų vienodinimas tokių aktų pagalba galėtų sukurti gan palankias sąlygas užsienio investicijų pritraukimui į Bendroves, ypač atsižvelgus į tai, jog tokio modelinio akto analogas Jungtinėse Amerikos Valstijose itin sėkmingai prigijo¹⁴. Atsižvelgus į Lietuvos teisinę reguliavimą ir EMCA projekto gaires, galime pastebėti, jog su Lietuvos teise matome daugiau jo panašumų nei skirtumų: tiek vadovo atsakomybės, tiek jo sprendimų vertinimo, tiek ir valdymo organų pareigų Bendrovei kontekstuose¹⁵. Tačiau kyla klausimas, ar *soft law* priemonės, labiau įtvirtinančios ne teisę, bet nustatančios gaires, kokia teisė turėtų būti, yra pajėgios savarankiškai suvienodinti Bendrovių valdymo standartus.

Bendrovių valdymo praktikoje išskiriamos dvi pagrindinės korporatyvinio valdymo sistemos¹⁶: (1) anglo–amerikietiškoji valdysena, pagrįsta trumpalaikio požiūrio ir investavimo perspektyva, bei (2) ilgalaikiu investavimu grįsta valdysena, atsispindinti, pavyzdžiui, Vokietijos ar Japonijos įmonių valdyme. Pagal savo esmę, antrojo tipo valdysenos atveju sukuriamas artimesnis ir ilgalaikiškesnis santykis tarp Bendrovės valdymo organų ir Bendrovės darbuotojų, tačiau požiūris, kuri šių formų realiai geresnė itin varijuoja priklausomai nuo šias sistemas atitinkamai taikančių šalių Bendrovių veiklos pavyzdžių. Bendrovių valdysenos gairių imperatyvinimas yra aktualus klausimas, tačiau galėtume pritarti F. H. Easterbrook minčiai, jog pasaulio mastu šalių rinkos ir ekonomikos skiriasi ir varijuoja dar labiau nei šalių teisė, tad, kadangi nepanašu, jog globaliai šalių rinkos gali sutapti, nėra reikalo vienodinti ir teisės¹⁷.

---

¹⁴ *The European Model Company Act (EMCA) Draft 2015* [interaktyvus], p. 4. [žiūrėta 2016-03-04]. Prieiga per internetą:

<http://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/forskning/projekter/EMCA/EMCA_Introduktion.pdf>.

¹⁵ TIKNIŪTĖ, A. *Vadovų pareigos ir atsakomybė: Lietuva EMBA kontekste*. 2015-11-26 pranešimas. Kaunas, 2015.

¹⁶ BECHT, M.; BOLTON, P.; RÖELL, A. *Corporate Governance and Control*. Finance Working Paper Nr. 02/2002 (atnaujinta 2005 m.), 2002, p. 31.

¹⁷ *Ibid.*, p. 38.

Bendrovių valdymas, kaip procesas, nėra ir neturi būti suprantamas kaip atskirai nuo teisės veikiantis įmonių egzistavimo faktorius¹⁸, nes tik protingai paskirstytas vidinis Bendrovių valdymo procesas sukuria savotiškus saugiklius tiek akcininkams, tiek ir tretiesiems asmenims, turintiems santykių su Bendrove. Nepaisant to, kad teisės doktrina nepateikia valdymo turinio, manytume, jog jis ne tik semantinė, bet ir funkcinė prasme, pasireiškia tik vykdant valdymo funkciją, o kadangi jokia Bendrovė negalėtų funkcionuoti vien pasitikėjimo tarp akcininkų ir Bendrovės valdančiųjų asmenų pagrindu, šių asmenų veiklos standartams ir konkrečiam valdymo funkcijos (kartu su atsakomybe už netinkamą jos vykdymą) paskirstymui turi būti skiriamas ypatingas dėmesys.

1.2. Bendrovių valdymo funkcijos turinys

Šiandieniniame atvirų rinkų pasaulyje yra itin svarbi globali konkurencija, tad Bendrovės, norinčios išlikti, privalo maksimaliai optimizuoti savo veiklą ir siekti kuo didesnio jos efektyvumo. Kalbant apie valdymo, kaip funkcijos, turinį, kaip minėta, tiek teisės mokslininkai, tiek ir praktikai susiduria su nemaža neapibrėžtumo problema: kai analizuojamos Bendrovėse veikiančios struktūros, jų kompetencija ir veikla, paprastai vartojamas terminas „corporate governance“, tačiau kuomet pasisakoma apie Bendrovės valdymo organų, kuriančių Bendrovės veiklos strategiją ir faktiškai organizuojančių jos veiklą, vartojamas terminas „management“¹⁹. Tai leidžia teigti, jog valdymo funkcijos turinio aiškinimo derėtų pirmiausia pamėginti paieškoti ne teisės moksle.

Kaip aptarta aukščiau, Bendrovių valdymas yra organizuojamas konkrečioms, bet ne visuomet vienalyčiams Bendrovės tikslams pasiekti. Organizuojamas Bendrovės valdymas gali pasireikšti kaip poveikis valdomajam objektui, organizuotas valdymo subjekto pagal tam tikras taisykles, idant būtų užtikrinta kryptinga valdomo objekto veikla. Į tokią valdymo sampratą įeina tiek žmonių, tiek ir procesų valdymas²⁰, kurio vykdymas logiškai priskirtinas valdymo organų kompetencijai. Šiuo atveju manytina, jog tokiu valdymo objektu turėtų būti laikoma visa Bendrovė plačiąja prasme – nuo darbuotojų veiklos iki valdymo organų tarpusavio sąveikos ir konkrečių verslo sprendimų priėmimo. Būtent tai leidžia sukurti apibendrintą Bendrovės valdymo, kaip proceso,

---

¹⁸ DENIS, D. K.; MCCONNELL, J. J. *International Corporate Governance*. Finance Working Paper Nr. 05/2003, 2003, p. 1.

¹⁹ KIRŠIENĖ, J.; TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?* Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 35.

²⁰ MARTINKUS, B.; ŽILINSKAS, V. *Ekonomikos pagrindai: vadovėlis*. Kaunas: Technologija, 2001, p. 339.

apibrėžimą – tai priemonių visuma, kurias naudojant siekiama užsibrėžtų Bendrovės valdymo tikslų ir kuri pasireiškia valdymo organų kompetencijai priskirtinų sprendimų priėmimu bei bendradarbiavimu visose darbo srityse tinkamai vykdant valdymo funkciją.

Nors yra įvairių valdymo turinio klasifikavimo būdų, ekonomikos teorijoje jau nuo XIX a. mokslininkų jis yra skaidomas²¹ į keturias pagrindines valdymo organams priskirtinas vykdyti funkcijas²²:

- 1) *planavimą*, kuris pasireiškia kryptingų ateities planų sudarymu, kuomet valdymo organai numato ir konkrečiai iš anksto suformuluoja tikslus kiekvienam smulkesniam organizacijos vienetui; gali būti kuriami strateginiai, taktiniai, operatyviniai įmonių planai (AB šią funkciją pasidalija tiek visuotinis akcininkų susirinkimas, tiek vadovas, tiek (jei sudaroma) valdyba);
- 2) *organizavimą*, kuriam būdingas darbo, valdžios ir išteklių paskirstymas tarp organizacijos narių bei jų suderinamumo procesas, leidžiantis pasiekti numatytus organizacijos tikslus (AB šią funkciją atlieka vadovas bei (jei sudaroma) valdyba);
- 3) *vadovavimą*, apibūdinamą kaip darbų paskirstymą, darbuotojų skatinimą, nukreipimą reikiama linkme bei atitinkamą įtaką siekiant, kad jie atliktų būtinas užduotis (sudarydami tinkamą aplinką valdymo organai padeda darbuotojams siekti geriausių rezultatų; šią funkciją ABĮ atlieka vadovas);
- 4) *kontrolę*, skirtą tam, kad valdymo organai būtų tikri, jog organizacijos narių veiksmai yra pakankami įgyvendinant užsibrėžtus tikslus, lyginant ir tikrinant, ar nėra nukrypta nuo standartų bei galint konkrečiai nustatyti asmenis, atsakingus už nukrypimus nuo plano (šią funkciją ABĮ bendrąja prasme atlikti gali tiek visuotinis akcininkų susirinkimas, tiek vadovas, tiek (jei sudaroma) valdyba/stebėtojų taryba).

Šių funkcijų pasiskirstymas iš esmės priklauso nuo pasirinkto Bendrovės valdymo tipo, tačiau atsižvelgus į ne teisinę Bendrovės valdymo doktriną, galime spręsti, jog vien ekonominiai valdymo aspektai negali atskleisti valdymo funkcijos turinio Bendrovėje, o priešingai – įveda dar daugiau sumaišties. Ekonomine–vadybine prasme valdymo funkciją įgyvendinančiais organais laikytinas ir visuotinis akcininkų susirinkimas, o darbuotojų vaidmuo valdant Bendrovę taip pat laikomas svarbiu ir reikšmingai darančiu

---

²¹ Pažymėtina, jog toks skaidymas yra tik teorinis ir leidžiantis išgryninti, kokiais konkrečiai procesais gali ir turėtų būti vykdoma valdymo funkcija siekiant našaus organizacijos veikimo, tačiau bendrąja valdymo prasme visi šie aspektai yra lygiaverčiai ir vienodai svarbūs.

²² MARTINKUS, B; ŽILINSKAS, V. *Ekonomikos pagrindai*: vadovėlis. Kaunas: Technologija, 2001, p. 340.

įtaką valdymo organų priimamiems sprendimams²³. Tai atskleidžia, jog Bendrovių valdymo samprata funkciniu požiūriu nėra vienareikšmė ir gali būti suvokiama itin plačiai, kas, ko gero, ir nulemia praktikoje vyraujančią valdymo funkcijos neapibrėžtumą.

Priejus išvadą, jog vieningos valdymo funkcijos turinio sampratos negali pateikti, nei teisės mokslas, nei kitų disciplinų teorija, šiame darbe valdymo funkcija bus suprantama kaip Lietuvos teisės aktais sureguliuotas procesas, susijęs su Bendrovės valdyseną vykdančių organų įgaliojimų įgyvendinimu, tokio įgyvendinimo priežiūra ir galinčia kilti atsakomybe.

Valdymo funkcija apima keturis elementus: planavimą, organizavimą, vadovavimą ir kontrolę, tačiau tik konkretus Bendrovės organų funkcijų (valdymo funkcijos elementų) pasiskirstymas ir atsakomybės už jų nevykdymą išgryninimas gali garantuoti aukščiausią Bendrovės veiklos efektyvumą. Prieš vertinant už Bendrovės valdymo funkcijos bei su ja glaudžiai susijusių fiduciarinių pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą kompetentingiems organams galinčią kilti atsakomybę, derėtų išgryninti, kaip pasiskirsto valdymo ir priežiūros funkcijų vykdymas Bendrovėje bei kokiems asmenims, sutinkamai su tuo, tenka fiduciarinių pareigų vykdymo standartas.

---

²³ STAGNIŪNAITĖ, J. *Bendrovių valdymo teisinis reguliavimas*: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 10.

2. BENDROVĖS VALDYMO IR PRIEŽIŪROS ORGANŲ FUNKCIJOS FIDUCIARINIŲ PAREIGŲ KONTEKSTE

Pirmoje darbo dalyje atskleista, iš kokių elementų ekonomikos ir vadybos mokslai kildina valdymo, kaip proceso, organizavimą Bendrovėje bei konstatuota, jog teisės mokslas valdymo turinio vis dar nepateikia. Manytina, jog efektyvų Bendrovių valdymą gali garantuoti tik Bendrovių organams tinkamai padalytas atitinkamo pobūdžio funkcijų vykdymas, tačiau Lietuvoje vyraujant mišriam Bendrovių valdymui²⁴, tinkamo valdymo funkcijos paskirstymo klausimas iš esmės paliktas spręsti patiems Bendrovių steigėjams. Nepaisant to, pamėginkime apibrėžti valdymo funkciją Bendrovėse faktiškai turinčius vykdyti asmenis, kadangi tik ją išgryninus galima spręsti ir apie priežiūros organo funkciją Bendrovėje, ir apie fiduciarinių pareigų subjektus.

2.1. Valdymo funkciją vykdančios organai: kam priskiriamos fiduciarinės pareigos?

ABĮ nuostatos įtvirtina, jog Bendrovės valdymo organais laikomi vienasmenis valdymo organas – vadovas – ir kolegialus valdymo organas – valdyba, o priežiūros organu laikomas neprivalomai sudaromas kolegialus organas – stebėtojų taryba; akcininkų susirinkimas nepriskiriamas jokiai organų rūšiai, yra privalomas kiekvienai Bendrovei ir į jo kompetenciją įeina teisė spręsti ne tik 20 str. 1 d. detalizuotus klausimus, bet ir kitus Bendrovės įstatais priskirtus klausimus, jei tokie klausimai pagal esmę nepriskirti valdymo organų funkcijai. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos civilinio kodekso²⁵ (toliau – CK) Antrosios knygos komentare galime rasti vienareikšmišką nuomonę, jog akcininkų susirinkimas ir stebėtojų taryba yra nepriskiriami prie Bendrovės valdymo organų²⁶. Atrodo, viskas aišku – vadovas ir valdyba vykdo Bendrovės valdymą, o stebėtojų tarybą atlieka jo monitoringą. Tačiau ar vadovo ir valdybos funkcijos sutampa? Kokios yra valdymo ir priežiūros organų narių pareigos, kylančios iš jų funkcijų, Bendrovei ir ar jos vienodos? Į šiuos klausimus atsakyti galima tik, visų pirma, atlikus nacionalinio reglamentavimo analizę.

---

²⁴ ABĮ 19 str.

²⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 8-1864

²⁶ MIKELĖNAS, V.; KESERAUSKAS, Š., *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga: Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 186.

Lietuvos teisės aktai, kaip jau minėta, valdymo funkcijos sampratos neaptaria, tačiau, pavyzdžiui, ABĮ išskiria negalimas perleisti Bendrovės organų pareigas kitiems organams. Kadangi nėra aišku, kokios pareigos konkrečiai priskirtinos valdymo funkcijai, derėtų pažvelgti į asmenis, kuriems teisės aktai faktiškai suteikia valdymo organų statusą. Kaip žinia, ABĮ valdymo organais laiko tik Bendrovės valdybą ir vadovą, o ABĮ pateiktą vadovo sąvoką galėtume laikyti ganėtinai siaura – jo statusą konkrečiai gali turėti tik vienas asmenis Bendrovės valdymo organas (fizinis asmuo). Kiti teisės aktai, tuo tarpu, valdymo organu (vadovu) laiko ir praktiškai vadovų funkcijų neatliekančius asmenis:

- 1) Lietuvos Respublikos investicinių bendrovių įstatymas, su pakeitimais galiojęs iki 2003-07-25, numatė, jog į vadovo sąvoką įeina įmonės stebėtojų tarybos ir valdybos nariai, administracijos vadovas ir jo pavaduotojai bei vyriausiasis finansininkas (buhalteris)²⁷, o šį įstatymą pakeitusiame Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme²⁸ numatyta, jog vadovais laikomi atitinkamai valdymo įmonės, investicinės bendrovės ir depozitoriumo administracijos vadovas, valdybos nariai ir stebėtojų tarybos nariai.
- 2) Pagal iki 2007-02-08 galiojusio Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo nuostatas²⁹ į vadovo apibrėžtį pateko ne tik vadovas, bet ir įmonės stebėtojų tarybos ir valdybos nariai (analogiška nuostata liko ir šį įstatymą pakeitusiame Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatyme³⁰, kuriame finansų maklerio įmonės vadovu laikomas administracijos vadovas ir tie patys stebėtojų tarybos bei valdybos nariai).
- 3) Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatyme³¹ į vadovo sąvoką įeina juridinio asmens vadovas arba jo administracijos vadovas, arba išteklių ar mokesčių fondą administruojančio (jį tvarkančio) subjekto vadovas, arba ūkio subjekto, kuris neturi vadovo, savininkas, arba mažosios bendrijos atstovas, arba kolektyvinio investavimo subjekto ir pensijų fondo valdymo įmonės vadovas.

---

²⁷ Lietuvos Respublikos investicinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 98-2811.

²⁸ Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 74-3424.

²⁹ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 16-412.

³⁰ Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627.

³¹ Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 99-3515.

- 4) Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatyme³² finansų įstaigos vadovais laikomi stebėtojų tarybos nariai, valdybos nariai, revizorius, administracijos vadovai, finansų įstaigos darbuotojai, asmenys, kuriems suteikti įgaliojimai savarankiškai priimti sprendimus dėl finansinių paslaugų teikimo ir finansų įstaigos vardu sudaryti sandorius, turinčius rizikos požymių, bei vidaus audito tarnybos vadovas.
- 5) Lietuvos Respublikos bankų įstatyme³³ juridinio asmens vadovai yra jo organų, išskyrus dalyvių susirinkimą, nariai.

CK 2.81 str. numato, jog juridinio asmens valdymo organo nariu (taigi vadovu ir valdybos nariais) gali būti tik fiziniai asmenys, per kuriuos materializuojasi pats juridinis asmuo. Atsižvelgiant į bendrai visų Bendrovės valdymo organų vykdytiną valdymo procesą (CK 2.86 str.), galėtume daryti prielaidą, jog visų jų teisės ir pareigos turėtų būti vienodos ir pagrįstos visišku lygiateisiškumu. Nors įstatymuose nerasime detalizuotų valdymo organų narių teisių, teisės mokslininkų nuomone, šios teisės sistemiškai išplaukia iš bendrųjų veiklos principų ir apima teises³⁴:

- 1) rinkti ir gauti informaciją apie juridinį asmenį reikalingą tinkamam valdymo funkcijų vykdymui;
- 2) dalyvauti ir balsuoti valdymo organo susirinkimuose (valdybos atveju);
- 3) pateikti klausimus kitiems juridinio asmens organams ar jų nariams;
- 4) sudaryti sandorį su juridiniu asmeniu, kurio organo narys jis yra;
- 5) kreiptis į teismą su ieškininiu pareiškimu dėl juridinio asmens organo sprendimo panaikinimo.

Tačiau galime pastebėti, jog šios teisės realiai negali atskleisti valdymo organų atliekamos valdymo funkcijos specifiškumo ir turinio – jos pernelyg abstrakčios. Tuo tarpu CK pateikiamas valdymo organų narių pareigų sąrašas įveda šiek tiek aiškumo:

- 1) *sąžiningumo* ir *protingumo* standartai valdymo organo narį įpareigoja laikytis bendrųjų civilinės teisės principų – teisingumo, protingumo, sąžiningumo (CK 1.5 str.), o jo veiksmai šių principų atitikimo atveju vertintini per *bonus pater familias*³⁵ prizmę. Joks rūpestingas ir apdairus asmuo, esantis valdymo organo nariu, neveiks

---

³² Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 91-3891.

³³ Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832.

³⁴ BOSAITĖ, A.; BUTOV, S. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 273.

³⁵ Lot. *bonus pater familias* – apdairaus, rūpestingo, atidaus asmens elgesio adekvačioje situacijoje etalonas (Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2015-01-20 sprendimas civilinėje byloje BUAB „SNORAS Development“ v. M. M., Nr. 2A-88-381/2015).

priešingai Bendrovės interesams (*duty of care*³⁶ principas) ir naudosis visomis įmanomomis bei protingai pagrįstomis priemonėmis, kurios gali padėti priimti naudingiausią Bendrovei sprendimą pasveriant visas įmanomas rizikas (*business judgement rule*³⁷ taisyklė).

- 2) *lojalumas* laikomas svarbiausia pareiga ir reiškia, jog juridinio asmens valdymo organas ir jo nariai turi veikti pagal steigimo dokumentus, kitus juridinio asmens organų sprendimus, taip pat juridinio asmens valdymo organai turi rūpintis juridinio asmens gerove ir siekti įgyvendinti jo tikslus³⁸, o ne vadovautis subjektyviais asmeniniais interesais, kas neretai gali lemti jų susikirtimą;
- 3) *konfidencialumas* paprastai apima pareigą saugoti juridinio asmens komercinės, gamybinės ir kitas paslaptis, kurių atskleidimas galėtų suteikti pranašumo juridinio asmens konkurentams ar kitiems asmenims;
- 4) nors teismų praktika konkretaus interesų konflikto apibrėžimo nepateikia, *pareigą vengti asmeninių ir Bendrovės interesų konfliktų* sudaro ne tik paties fizinio asmens, einančio valdymo organo nario pareigas, bet ir jo šeimos narių ar kitų susijusių asmenų interesų konflikto vengimas³⁹.

Šios keturios pareigos turėtų būti laikomos pagrindinėmis, nes iš esmės apjungia kitas siauresnes ir santykinai iš jų išplaukiančias pareigas – pareigą nenaudoti Bendrovės informacijos asmeniniams poreikiams bei pareigą informuoti apie sandorius su Bendrove. Akivaizdu, jog CK šias pareigas priskiria ne visiems, o tik Bendrovės valdymo organų nariams. Ar tai reiškia, jog, pavyzdžiui, priežiūros organo nariams šios pareigos negalioja? Pažvelkime giliau.

Be šių bendrųjų pareigų ABĮ, kaip specialus įstatymas konkrečioms privačių juridinių asmenų rūšims – akcinei bendrovei ir uždarajai akcinei bendrovei, numato ir papildomas specifines pareigas valdymo organų nariams. Pavyzdžiui, pranešimo apie veiklą kitose įmonėse pareigą, pareigą atskleisti interesų konfliktą ar veikimo ne tik Bendrovės, bet ir akcininkų naudai pareigą (ši pareiga suprantama ne kaip veikimas vieno ar kito subjekto interesų naudai (t. y. atskirai Bendrovės ir atskirai akcininkų), bet kaip veikimas siekiant visiškos šių subjektų lygiaverčių interesų pusiausvyros), tačiau šios pareigos, manytina, negali būti laikomos svarbesnėmis ar mažiau svarbiomis nei aukščiau

---

³⁶ WITTING, CH. *Duty of Care: An Analytical Approach*. Oxford University Press Nr. 1, 2005, p. 37.

³⁷ MANNING, B. *The Business Judgment Rule in Overview*. Ohio State Law Journal Nr. 3, 1984, p. 617.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005-02-07 nutartis civilinėje byloje UAB „Khartli“ v. UAB Diagnostikos poliklinika, Nr. 3K-3-16/2005.

³⁹ BOSAITĖ, A.; BUTOV, S. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 274.

aptartos bendrosios ir kartu su bendrosiomis pareigomis sudaro vieną bendrą ir visa apimtimi privalomą Bendrovės valdymo organų pareigų kompleksą. Pastebėtina, jog šių teisių ir pareigų kompleksas dar negali atsakyti į klausimą, kokio konkretaus turinio valdymo funkciją pavedama atlikti Bendrovės valdymo organams – minėtas bendrąsias pareigas plačiaja prasme gali turėti daugiau subjektų, nei tik valdymo organų nariai (stebėtojų tarybos nariai, pavyzdžiui, taip pat turi pareigą saugoti Bendrovės komercines paslaptis ir konfidencialią informaciją), tad šioje vietoje svarbu įvertinti paties valdymo organų nario santykio su Bendrove ypatybes.

Akivaizdu, jog valdymo organų narių pareigos bendrąja prasme kyla iš jų santykio su Bendrove. Teisės doktrinoje šis tarp valdymo organo (valdymo organo nario) ir Bendrovės (akcininkų) susiklostantis santykis laikomas fiduciariniu⁴⁰, o atitinkamai iš fiduciarinių santykių kylančios pareigos – fiduciarinės. Bendrovių teisėje fiduciarinės pareigos suprantamos kaip užtikrinamasis mechanizmas, jog valdymo organo nariai veiks akcininkų interesais⁴¹ ir laikomos vienomis svarbiausių pareigų, kurias teisė galėjo sukurti⁴². Prie fiduciarinių pareigų valdymo organų nariams CK priskiria jau aptartas lojalumo, interesų konflikto vengimo, organo nario ir Bendrovės turto nepainiojimo bei konfidencialios ar komerciškai jautrios Bendrovės informacijos nenaudojimo pareigas, o iš ABĮ kyla veikimo išimtinai Bendrovės interesais fiduciarinė pareiga⁴³. Įstatymuose, kituose teisės aktuose bei Bendrovės dokumentuose Bendrovės valdymo organams nustatytų fiduciarinių pareigų vykdymas reiškia, kad jos turi būti vykdomos ne tik Bendrovės dalyvių – akcininkų – interesais, bet ir atsižvelgiant į Bendrovės kreditorių interesus, ypač tada, kai prastėja įmonės finansinė padėtis ir ji turi daug skolinių įsipareigojimų⁴⁴. Kadangi Lietuvos teisės aktai nevartoja fiduciarinių pareigų sąvokos, o teismų praktika fiduciarinių santykių aiškinimą palieka teisės mokslininkams⁴⁵, sudėtinga

---

⁴⁰ ČERKA, P. *Ar Vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (angl. – duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei?* International Journal of Baltic Law Nr. 1, 2002, p. 60.

⁴¹ BECKER, B.; STRÖMBERG, P. *Fiduciary Duties and Equity-debtholder Conflicts*. Oxford University Press, Nr. 6, 2012, p. 1932.

⁴² SAMPSON, D. K. *The Fiduciary Duties of Corporate Directors to “Phantom” Stockholders*. University of Chicago Law Review Nr. 3, 1995, p. 1275.

⁴³ KIRŠIENĖ, J.; TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?* Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 36.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pasisakant dėl Bendrovės vadovo pareigų kreditoriams išaiškinta, kad Bendrovės vadovas privalo derinti visų suinteresuotų asmenų, įskaitant ir kreditorius, interesus ir siekti jų pusiausvyros (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-06-27 nutartis civilinėje byloje BUAB „ONDUBALT“ v. T. N., Nr. 3K-3-344/2014).

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas tik 2000 m. (2000-03-29 civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000) konstatavo, kad Bendrovę ir jos valdymo organus sieja

rasti vieningą ir detalizuotą bei universaliai pritaikomą šių sąvokų turinį. Tačiau be fiduciarinių pareigų paskirties ir specifiskumo išgryninimo neįmanoma atskleisti, kam ir kodėl jos taikomos.

Itin detali fiduciarinių pareigų ir fiduciarinių santykių analizė nacionaliniu ir lyginamuoju aspektu yra atlikta R. Greičiaus, kurio nuomone, vien nustatčius fiduciarinius santykius, dar nėra aišku, kokios pareigos laikytinos fiduciarinėmis ir ne viskas, kas kyla iš šių santykių, reiškia fiduciarines pareigas. Negalima nesutikti su jo išsakyta pozicija dėl valdymo organo nario pareigų ir fiduciarinių pareigų santykio – nors Bendrovės valdymo organo nario kompetenciją realiai apibrėžia jam priskirti uždaviniai ir funkcijos, imperatyviai nustatančios jo vykdytinas pareigas, fiduciarinių pareigų atveju yra nubrėžiami tik principai, kuriais vadovaujantis tokios imperatyvios pareigos ir suteikta kompetencija turėtų būti įgyvendinama⁴⁶. Kadangi korporatyvinė Bendrovės forma reiškia nuosavybės ir valdymo atskyrimą, tam tikrą Bendrovės atskirą valią nuo jos dalyvių, fiduciarinės pareigos, kaip teisinė priemonė, apsauganti bendrovę nuo galimo piktnaudžiavimo, valdymo organo nariui priskiriamos tik tais atvejais, kai jis gali valdyti svetimą turtą be efektyvaus savininkų (akcininkų) įsikišimo⁴⁷. Palyginus neseniai bendrovių teisės pasaulį sudrebinę jau minėti stambių bendrovių bankrotai ir finansinės krizės tik patvirtina, jog valdymo organų narių fiduciarinės pareigos tik iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti teisės mokslininkų išrasta teorinio lygmens konstrukcija, kuriai Lietuvos teisėje apskritai nėra skiriama daug dėmesio – gilesnė šių finansinių krizių ir bankrotų priežasčių–pasekmių analizė parodė, jog fiduciarinių pareigų pažeidimas didele dalimi gali prisidėti prie Bendrovės veiklos sėkmingumo. Svarbiausias aspektas šiuo atveju – nustatyti, kokiam konkrečiai asmenų ratui jų įgyvendinimo standartas yra taikytinas.

AB savininkai šiuo atveju savo turto valdymą faktiškai įgyvendinti paveda AB valdymo organams. Nors teisės aktai, teisės mokslas ar teismų praktika nepateikia vieningos valdymo funkcijos turinio sampratos, kuri padėtų nustatyti Bendrovių organams priskirtinų funkcijų takoskyrą, šią takoskyrą gali padėti nustatyti fiduciarinių santykių ir iš jų kylančių fiduciarinių pareigų tarp valdymo organų ir Bendrovės analizė,

---

fiduciariniai, t. y. tarpusavio pasitikėjimu grindžiami, santykiai, todėl visi bendrovės organai privalo veikti atsižvelgdami išimtinai į bendrovės interesus, tačiau vėlesnė teismų praktika šios minties labiau neplėtojo.

⁴⁶ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 23.

⁴⁷ KIRŠIENĖ, J.; TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?* Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 37.

kadangi tik valdymo organų nariai šiais ryšiais yra saistomi su Bendrove⁴⁸. Fiduciarinės pareigos galėtų būti laikomos matu, siekiant nustatyti, kurių Bendrovės organų narių funkcijos laikomos sudarančiomis valdymo turinį. Kadangi Bendrovės dalyvių susirinkimo ir Bendrovės faktiškai pasitikėjimo santykiai nesieja⁴⁹, fiduciarinės pareigos ir yra suprantamos kaip specifinis ryšys, su Bendrove siejantis tik vadovus, o ne akcininkus, kurie visiškai neturi pareigos Bendrovės tikslų laikyti prioritetiniais⁵⁰. Tai leidžia daryti išvadą, jog fiduciariniai santykiai atsiranda tik tuomet, kai Bendrovės organui yra deleguojama ši ypatinga teisė valdyti svetimą akcininkų turtą be faktinio jų nurodymų vykdymo, veikiant visiškai nepriklausomai ir vadovaujantis pasitikėjimo principu. Tačiau ar galime fiduciarines pareigas formaliai priskirti tik valdymo organų nariams? Žinoma, tam, kad valdymo funkciją vykdomas organas iš esmės galėtų būti laikomas valdymo organu, jam teisės valdyti turi būti perduotos ne tik formaliai, bet suteikiama reali kontrolė ar bent esminė jos dalis⁵¹, tačiau ar vadovas ir valdyba visais atvejais Bendrovėje yra vieninteliai, šią kontrolę gavę ir faktiškai įgyvendinantys?

Bendrovės valdymo funkcijos išpildymas – tai procesas, kuriuo siekiama vadovauti ir valdyti AB verslą akcininkų naudai, drauge išlaikant bendrovės finansinį stabilumą⁵². Tačiau patiems akcininkams neatliekant valdymo organų vaidmens, jų galimybės daryti įtaką Bendrovės valdymui gali pasireikšti tik per teisės išrinkti/atstatydinti Bendrovės valdymo organus įgyvendinimą. Šios įtakos lygį apspręsti gali pasirinkta Bendrovės valdymo struktūra, kuri taip pat nulemia valdymo funkcijos faktinį paskirstymą organams Bendrovėje. Šio pasiskirstymo analizė ir galėtų padėti atsakyti į išsikeltus klausimus.

2.2. Bendrovių valdymo formos: funkcijų pasiskirstymas skirtinguose modeliuose

Bendrovių valdymo sistema skirtingose valstybėse gali skirtis, o Bendrovių valdymo skirtumus neretai lemia tam tikriems regionams aktualūs istoriniai įvykiai bei skirtingos šalių politinės ar socialinės ideologijos⁵³. Nors teisės mokslininkų tarpe kyla

---

⁴⁸ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 55.

⁴⁹ KIRŠIENĖ J.; TIKNIŪTĖ A. *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: Kam priklauso valdymo funkcija bendrovėje?* Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 34.

⁵⁰ *Ibid.*, p. 36.

⁵¹ *Ibid.*, p. 37.

⁵² KIRŠIENĖ, J.; PAKALNIŠKIS, V.; RUŠKYTĖ, R. *Civilinė teisė (bendroji dalis)*. Vinius, 2004, p. 238.

⁵³ ANDENAS, M.; WOOLDRIDGE, F. *European Comparative Company Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, p. 266.

daug diskusijų, kuri Bendrovių valdysenos formų geriausia⁵⁴, Bendrovių teisėje iš esmės skiriamos keturios pagrindinės Bendrovių valdymo formų struktūros – angliškas, vokiškasis, skandinaviškasis ir mišrusis modeliai⁵⁵.

Angliškas modelis (vienpakopė/unitarinė; angl. – one-tier), pasižymintis tik valdymo organo (valdybos) sudarymu (be priežiūros organo). Šiuo atveju priežiūros funkcijos Bendrovėje vykdomas pavedamas pačiai valdybai, kurią sudaro vykduantieji vadovai (angl. – *executive directors*) ir nevykduantieji vadovai (angl. – *non-executive*)⁵⁶. Vykduantiesiems vadovams priskiriamas Bendrovės valdymas, tuo tarpu nevykduantiesiems pavedama nesudaromos priežiūros organo kontrolės vykduimo funkcija⁵⁷. Valdybos narius tiesiogiai renka akcininkai, balsuodami visuotiniame akcininkų susirinkime. Valdyba turi dideles galias veikti Bendrovės vardu, kurias riboja tik akcininkų teisės bei pačių valdybos narių fiduciarinės pareigos⁵⁸. Tokia unitarinė (vienpakopė) struktūra tarptautiniu mastu yra dominuojanti⁵⁹, o valdymo funkciją faktiškai vykdo abiejų rūšių direktoriai⁶⁰, tad fiduciarinės pareigos priskiriamos visiems – tiek vykduantiesiems, tiek ir nevykduantiesiems direktoriams⁶¹. Tik vienpakopę Bendrovių valdymo formą pripažįsta⁶² Jungtinė Karalystė, Ispanija, Liuksemburgas, Airija, Belgija, Kipras, Malta ir kt.

Vokiškasis modelis (dvipakopė/dualistinė; angl. – two-tier). Jam būdingas Bendrovės valdymo ir priežiūros funkcijų atskyrimas jas priskiriant skirtingiems Bendrovės organams – valdybai ir stebėtojų tarybai. Šio modelio atveju priežiūros

---

⁵⁴ HOPT, K. J.; WYMEERSCH, E. *Capital Markets and Company Law*. Oxford University Press, 2005, p. 292.

⁵⁵ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 99.

⁵⁶ LESSAMBO, F. I. *The International Corporate Governance System. Audit Roles and Board Oversight*. Palgrave Macmillan, 2014, p. 85.

⁵⁷ DAVIES, L. P. *Gower and Davies' Principles of Modern Company Law*. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2003, p. 317.

⁵⁸ STAGNIŪNAITĖ, J. *Bendrovių valdymo teisinis reguliavimas: magistro darbas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 21.

⁵⁹ GREIČIUS R. *Įmonių valdymas Europos bendrovių teisės reformos kontekste*. Vilnius: Teisės problemos, 2003, p. 27.

⁶⁰ CHADBOURNE & PARKE. *Directors' & Officers' Liability: The Legal Position in the United Kingdom* [interaktyvus] p. 3. [žiūrėta 2016-03-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.chadbourne.com/files/upload/DandOLiability.pdf>>.

⁶¹ EUROPOS KOMISIJA. *Study on Directors' Duties and Liability* [interaktyvus] p. 874. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.

⁶² Plačiau: ERNST & YOUNG SOCIÉTÉ D'AVOCATS. *Study on the Operation and the Impacts of the Statute for a European Company (SE)*, Nr. 2008/S 144-192482, Final Report [interaktyvus] p. 170, 166, 150, 123, 127. [žiūrėta 2016-02-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/se/study_SE_9122009_en.pdf>.

organas yra nepriklausomas nuo valdymo organų⁶³. Dvipakopėje sistemoje visuotinis akcininkų susirinkimas renka priežiūros organą, kurio nariai skiria valdybos narius ir jos pirmininką⁶⁴. Nors priežiūros organas nėra laikomas valdymo organu, šiame valdymo modelyje nėra kategoriškai nustatyta, jog fiduciarinės pareigos yra netaikomos priežiūrą vykdančio organo nariams⁶⁵. Šią valdymo struktūrą įtvirtina Vokietijos, Austrijos, Nyderlandų, ir kt. teisės aktai⁶⁶.

Skandinaviškasis modelis. Teisės teorijoje laikomas tarpiniu variantu tarp angliškojo ir vokiškojo modelių⁶⁷: nors, skirtingai nei vokiškojo, skandinaviškojo modelio Bendrovėse nėra sudaromas atskiras priežiūros organas su deleguota monitoringo funkcija, Bendrovėje veikia dviejų lygių atskiri valdymo organai – vadovas ir valdyba. Itin įtakingi akcininkai skandinaviškojo modelio Bendrovėse taip pat vykdo tam tikrą priežiūros funkciją kontroliuodami nevykdančiuosius direktorius valdyboje, kurie savo ruožtu prižiūri ne tik vykdančiųjų valdybos narių, bet ir žemesnės grandies vykdomąją veiklą Bendrovėje atliekančius asmenis (pavyzdžiui, vadovą). Vadovo vaidmuo nėra itin stiprus, o kadangi valdymo funkciją vykdo abu valdymo organai, visiems jų nariams atitinkamai priskiriamas ir fiduciarinių pareigų Bendrovei laikymasis. Šis modelis vyrauja⁶⁸ Danijoje, Norvegijoje, Švedijoje⁶⁹.

---

⁶³ ČIOČYS, R. *Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 168.

⁶⁴ GREIČIUS R. *Įmonių valdymas Europos bendrovių teisės reformos kontekste*. Vilnius: Teisės problemos, 2003, p. 28.

⁶⁵ EUROPOS KOMISIJA. *Study on Directors' Duties and Liability* [interaktyvus] p. 326. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.

⁶⁶ GREIČIUS R. *Įmonių valdymas Europos bendrovių teisės reformos kontekste*. Vilnius: Teisės problemos, 2003, p. 42.

⁶⁷ HANSEN, J. L. *A Scandinavian Approach to Corporate Governance*. Stockholm Institute for Scandinavian Law, 2010, p. 7-13.

⁶⁸ Plačiau: ERNST & YOUNG SOCIÉTÉ D'AVOCATS. *Study on the Operation and the Impacts of the Statute for a European Company (SE)*, Nr. 2008/S 144-192482, Final Report [interaktyvus] p. 132, 154, 168. [žiūrėta 2016-02-20]. Prieiga per internetą:

<http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/se/study_SE_9122009_en.pdf>.

⁶⁹ Dėl Švedijos Bendrovių valdymo formos teisės doktrinoje kyla nemažai diskusijų. Yra mokslininkų, manančių, jog Švedijoje įtvirtinta dvipakopė valdymo struktūra, tačiau akivaizdu, jog nuo vokiškojo modelio ji skiriasi – Bendrovėse sudaroma direktorių valdyba (kuriai priskiriama ir valdymo, ir priežiūros funkcija), gali būti skiriamas valdantysis direktorius bei jo pavaduotojai. Valdantysis direktorius laikomas atskiru valdymo organu nuo valdybos, nors gali būti jos nariu (LESSAMBO, F. I. *The International Corporate Governance System. Audit Roles and Board Oversight*. Palgrave Macmillan, 2014, p. 121; MAITLAND-WALKER, J. *Guide to European Company Laws*. London. Sweet & Maxwell, 2008, p. 879).

Mišrusis modelis. Ši valdymo struktūra numato galimybę Bendrovių steigėjams pasirinkti arba vienpakopę, arba dvipakopę valdymo formą⁷⁰. Tokią alternatyvią galimybę įtvirtina Lenkijos, Lietuvos, Prancūzijos teisės aktai⁷¹.

Nors pasitaiko nuomonių, jog Lietuvoje veikia dvipakopė Bendrovių valdymo ir priežiūros organų struktūra⁷², pastebėtina, jog nacionalinis įstatymų leidėjas Lietuvoje steigiamų Bendrovių nespraudžia į valdysenos formų rėmus. Lietuvos Bendrovės pakankamai retai pasirenka vokišką modelį (stebėtojų taryba dažniausiai apskritai nesudaroma)⁷³, o naujausi ABĮ 19 str. pakeitimai⁷⁴ atskleidžia, jog su angliškuoju modeliu po truputį panašėja Bendrovių valdyboms perleidžiamas tiek valdymo, tiek ir priežiūros funkcijų vykdymas. Kadangi Lietuvoje nėra susiformavusi vieninga Bendrovių valdymo sistemos modelio pasirinkimo ir įgyvendinimo tradicija, galima rasti Bendrovių, taikančių tiek anglišką, tiek vokišką, tiek ir skandinavišką valdymo sistemų modelius⁷⁵, kuriuos aptarus natūraliai gali kilti klausimas, kuris jų geriausiai pateisina akcininkų ir Bendrovių lūkesčius bei interesus. Manytina, jog vienpakopė struktūra galėtų būti naudingesnė, kai Bendrovėje yra vienas ar nedidelis skaičius akcininkų, kadangi tokiu atveju egzistuoja mažesnė tikimybė dėl galimo interesų konflikto tarp akcininkų ir valdymo organų, o atskiro priežiūros organo sudarymas vargu ar būtų reikalingas ir operatyvesnio sprendimų priėmimo atžvilgiu. Tuo tarpu didelėse Bendrovėse su daug akcininkų, kaip jau minėjome, jų interesai paprastai gali ženkliai skirtis ir sutampa iš esmės tik vienintelis interesas – pelnas. Atskiro priežiūros organo sudarymas tokiu atveju itin pasiteisintų – nepaisant valdymo organų veiklos efektyvumo didinimo, stebėtojų taryba padėtų išgryninti Bendrovės siekius, apjungiant visų akcininkų interesus⁷⁶.

---

⁷⁰ KIRŠIENĖ J.; PAKALNIŠKIS V.; RUŠKYTĖ R. *Civilinė teisė (bendroji dalis)*. Vinius, 2004, p. 239; GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 104.

⁷¹ Plačiau: ERNST & YOUNG SOCIÉTÉ D'AVOCATS. *Study on the Operation and the Impacts of the Statute for a European Company (SE)*, Nr. 2008/S 144-192482, Final Report [interaktyvus] p. 156, 138. [žiūrėta 2016-02-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/se/study_SE_9122009_en.pdf>.

⁷² NAVICKAITĖ, I. *Akcininkų teisių apsauga Europos Bendrijos teisėje*: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, p. 16.

⁷³ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 45.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo Nr. 8-1835 19, 20, 24, 25, 30, 31, 33, 34, 35, 37, 44, 54, 59, 601, 63, 67, 69, 72 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 452 straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 12-912.

⁷⁵ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 45.

⁷⁶ STAGNIŪNAITĖ, J. *Bendrovių valdymo teisinis reguliavimas*: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 23 – 24.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galime prieiti išvadą, jog skirtingoms teisės tradicijoms būdingos Bendrovių valdysenos formos taip pat gali lemti valdymo funkcijos vykdymo bei fiduciarinių pareigų standarto pasiskirstymą tarp Bendrovės organų, tačiau norint išgryninti konkrečius valdymo ir priežiūros organams (organų nariams) Lietuvos Bendrovėse tenkančias funkcijas, reikalinga detalesnė analizė.

Priėmus naująjį CK Lietuvos Bendrovių teisės įstatyminiame reglamentavime kilo nemaža sumaištis – iki tol nusistovėjusi pozicija, jog Bendrovės valdymo organais yra laikomi visuotinis akcininkų susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir vadovas (tuomet – administracijos vadovas), išsyk tapo nesuderinama su CK Antroje knygoje pateikta juridinio asmens valdymo organų samprata. Nors formaliai CK 2.82 str. nukreipė į ABĮ 22 str. (dabar – ABĮ 19 str.), praktikoje ir įmonių teisės teorijoje buvo pradėti skirti Bendrovės organai ir Bendrovės valdymo organai⁷⁷. Toks atskyrimas leido prieiti išvadą, jog valdymo organu gali būti laikomas tik valdymo funkciją įgyvendinantis organas, tačiau kokios funkcijos pagal savo prasmę įeina į valdymo funkcijos apibrėžtį oficialiai sukonkretinta nėra ir dabar. Būtent valdymo funkcija, mūsų manymu, galėjo būti matas, kuriuo vadovaujantis tuomet galėjo būti atskiriami valdymo ir kiti Bendrovės organai, tačiau net teismų praktika nuo šio klausimo detalizavimo vis dar atsiriboja.

Akivaizdu, jog valdymo funkciją turėtų vykdyti valdymo organų nariams priskiriami asmenys, tačiau sprendžiant dėl valdymo funkcijos vykdymo pasidalijimo tarp Bendrovės organų kyla daug diskusijų, kurių iš Bendrovės organų teisinis statusas atitinka valdymo organo sampratą. Tai ypač atsispindi kalbant tiek apie visuotinį akcininkų susirinkimą, tiek ir apie stebėtojų tarybą.

Kalbant apie Bendrovės akcininkų susirinkimą, jo teisinis režimas labiausiai sąveikauja su valdybos. Iki XIX a. pradžios⁷⁸ visuotinis akcininkų susirinkimas buvo laikomas pagrindiniu Bendrovės valdymo organu⁷⁹. Lietuvos įstatyminiame reglamentavime ši situacija tęsėsi iki 2004 m., kuomet tapo nebeaktualu visuotinį akcininkų susirinkimą laikyti valdymo organu⁸⁰ – naujasis CK atskyrė visuotinio akcininkų susirinkimo ir valdymo organų funkcijas (CK 2.81, 2.82 str.). Tuo tarpu problema dėl Bendrovės stebėtojų tarybos priskyrimo valdymo ar priežiūros organams vis dar išlieka aktualiausia. Įstatymų leidėjas šioje vietoje taip pat nevengia įnešti

---

⁷⁷ KIRŠIENĖ, J.; TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?* Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 33.

⁷⁸ STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 62.

⁷⁹ BOROS, E.; DUNS, J. *Corporate law*. South Melbourne. Oxford University press, 2007, p. 78.

⁸⁰ BAKANAS, A.; BARTKUS, G.; DOMINAS, G., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga: Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 183.

nemažos sumaištis. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo 18 str. 1 d. numato, kad finansų įstaigos kolegialiais valdymo organais laikomi valdyba ir stebėtojų taryba. Tuo tarpu kituose įstatymuose, priešingai, – priežiūros organas neįeina į valdymo organų kategoriją, nors nevykdymo ar netinkamo teisės aktuose nustatytų pareigų vykdymo atveju jo atsakomybė kiltų analogiškai kaip valdymo organo nario (Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo⁸¹ 27 str. 5 d.; Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 31 str. 5 d.). Pažymėtina, jog šio tyrimo atveju aktualiausiame ABI, nors ir nurodoma, jog stebėtojų taryba nepriskirtina prie valdymo organų, apie jos narių atsakomybę teisės akto nuostatose jokių užuominų apskritai nerasime – klausimo sprendimas, rodos, paliekamas teismų praktikai ir teisės mokslui.

Atsižvelgus į tai, yra ganėtinai sudėtinga vienareikšmiškai nuspręsti, kas konkrečiai ir kokia apimtimi vykdo valdymo funkciją Bendrovėje bei kam atitinkamai taikomas fiduciarinių pareigų standartas, idant galėtume nubrėžti aiškią takoskyrą tarp valdymo ir priežiūros organų bei atitinkamai išgryninti jų atsakomybę Bendrovei ir kreditoriams. Kadangi teisės aktų nuostatos ne atsako į klausimus, o veikia painioja, Bendrovės valdymo ir priežiūros organų funkcijų analizę, siekiant sukonkretinti fiduciarinių pareigų standarto taikymą, derėtų atlikti atskirai. Būtent todėl toliau, įvertinant teisės aktais priskirtinas pareigas valdymo organų nariams, pamėginsime išgryninti ir atskirti kolegialiam ir vienasmeniam Bendrovės valdymo organams tenkančias funkcijas, o apie priežiūros organui tenkančių funkcijų atskyrimą nuo valdymo organų nariams priskirtų funkcijų plačiau bus pasisakoma darbo 2.4 poskyryje.

2.3. Vadovo ir valdybos funkcijų atskyrimas: vidinis ir išorinis valdymo funkcijos aspektai

G. Jakuntavičiūtės teigimu, Lietuvos teisinėje sistemoje dažnai painiojamos sąvokos „funkcija“ ir „kompetencija“, aiškiai nepabrėžiant, jog šios sąvokos turinio prasme yra iš esmės skirtingos⁸². Tačiau, nepaisant šių semantinių pastebėjimų, teisės doktrina išskiria šias Bendrovės organų funkcijas: 1) formuoti ir išreikšti juridinio asmens valią; 2) vadovauti juridinio asmens veiklai; 3) veikti juridinio asmens vardu be

---

⁸¹ Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 26-578.

⁸²JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 50.

įgaliojimo⁸³. Bendrovės valios formavimas ir reiškimas yra gan abstrakti sąvoka – valios formavimą gali reikšti tiek sprendimo dėl įstatinio kapitalo didinimo, tiek ir sprendimo steigti Bendrovės filialą ar atstovybę priėmimas, o valios reiškimas (remiantis teorija, jog Bendrovės organai materializuoja Bendrovės norus ir interesus) gali pasireikšti elementariai ir sutarčių su darbuotojais sudarymu. Taigi pirmoji valdymo organų funkcija faktiškai gali tekti tiek visuotiniam akcininkų susirinkimui, tiek valdybai, tiek ir vadovui. Tuo tarpu atstovavimo funkcijos vykdymas siaurąja prasme paskirstytas konkrečiau – pagal ABĮ būtent Bendrovės vadovas veikia Bendrovės vardu sudarydamas sandorius su trečiaisiais asmenimis, o valdybai tokia funkcija nepriskiriama⁸⁴. Kalbant apie vadovavimo funkciją, derėtų paminėti, jog teisės doktrina išskiria jos vidinį ir išorinį aspektus⁸⁵:

- *Vidinė vadovavimo funkcija* pagal savo esmę turėtų būti suprantama kaip Bendrovės vidaus reikalų tvarkymas. Vidinė funkcija apima kasdienį AB valdymą ir visų susijusių sprendimų priėmimą. Ji konkrečiai atskleista CK 2.82 str.⁸⁶ ir ji apima įvairius aspektus – nuo elementaraus Bendrovės finansinės atskaitomybės sudarymo ir pateikimo visuotiniam akcininkų susirinkimui, pranešimo akcininkams apie reikšmingus Bendrovės įvykius iki AB veiklos organizavimo ir viešos informacijos skelbimo visuomenei⁸⁷.
- *Išorinė vadovavimo funkcija* savo ruožtu yra susijusi su santykiais veikiant Bendrovės išorėje, su trečiaisiais asmenimis, ir valdymo organo veiksmai vykstant išorinę funkciją prilyginami pačios Bendrovės veiksams. Neretai kalbant apie išorinę funkciją kyla painiava dėl jos atribojimo nuo tradicinio atstovavimo. Šiuo atveju atstovavimas nėra suprantamas CK 2.132–2.185 str. pateikiama „atstovo“ instituto prasme⁸⁸, kadangi Bendrovės vardu yra veikiama realizuojant AB valią – *ex officio*, be atskirai sulygtu atstovavimo teisės delegavimo. Teisės doktrinoje ir

⁸³ BARANAUSKAS, E., *et al. Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 204-205.

⁸⁴ Nors yra nuomonių, kad atstovavimo funkciją vykdo ne tik Bendrovės vadovas, bet ir valdyba bei kiti Bendrovės organai (KIRŠIENĖ, J.; TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?* Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 38).

⁸⁵ DORNSEIFER, F., *et al. Corporate Business Forms in Europe: Germany*. München: European Law Publishers GmbH, 2005, p. 246.

⁸⁶ CK 2.82 str. 3 d. numato, jog: „Valdymo organas atsako už juridinio asmens dalyvių susirinkimo sušaukimą, pranešimą juridinio asmens dalyviams apie esminius įvykius, turinčius reikšmės juridinio asmens veiklai, juridinio asmens veiklos organizavimą, juridinio asmens dalyvių apskaitą, veiksmus, nurodytus šio kodekso 2.4 str. 3 d., jei kitaip nenumatyta atskirų juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose“.

⁸⁷ BOSAITĖ, A.; BUTOV, S. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 268 – 270.

⁸⁸ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 27.

teismų praktikoje⁸⁹ išorinė valdymo funkcija iš esmės apima visą veiklą, leidžiančią Bendrovę „pastebėti“ visuomenėje. Praktiniu požiūriu, valdymo organo atliekama išorinė valdymo funkcija reiškia sutarčių ir kitokių sandorių sudarymą veikiant Bendrovės vardu ir interesais, Bendrovės atstovavimą teisme, arbitraže ar kt⁹⁰.

Nors vadovavimas, kaip funkcija, turėtų būti priskirtina tiek vienasmeniam, tiek ir kolegialiam Bendrovės valdymo organui, reikėtų išskirti, kokia apimtimi kuris iš šių valdymo organų šią funkciją vykdo aukščiau aptartame išorinės ir vidinės vadovavimo funkcijos kontekste. Tačiau šioje vietoje kyla klausimas, ar tai išties visas sudėtinis valdymo funkcijos turinys. Štai teisės žodynas vadovo (direktoriaus) sąvoką aiškina kaip asmenį, paskirtą ar išrinktą į valdybą, tvarkančią Bendrovei svarbius klausimus renkant ar kontroliuojant žemesnius vadovus⁹¹, tad vien atstovavimas ir vadovavimas be kontrolės vykdymo aspekto negali visapusiškai išpildyti valdymo funkcijos turinio, vadinasi, galime daryti pagrįstą išvadą, jog Bendrovės valdymo organų dispozicijai yra priskiriamas ir vadovavimas, ir atstovavimas, ir kontrolė⁹².

Kadangi kasdienės Bendrovės veiklos organizavimas vadovaujantis ABĮ nuostatomis tiesiogiai priskiriamas vadovo dispozicijai, galime daryti išvadą, jog vidinis vadovavimo funkcijos aspektas tikrai yra atliekamas Bendrovės vadovo – sudarant darbo sutartis su darbuotojais, juos atleidžiant, skiriant atitinkamas nuobaudas ir pan. Tačiau ar galime kategoriškai atriboti valdybos veiklą nuo vidinės valdymo funkcijos vykdymo? Šiuo klausimu savo nuomonę išreiškęs R. Greičius nurodė, jog valdyba taip pat atlieka veiklą, susijusią su Bendrovės kasdiene veikla, tačiau ji, skirtingai nei vadovas, tiesiogiai jos nevykdo, bet prisideda prie jos organizavimo klausimų⁹³. Šiai minčiai pagrįsti ar paneigti būtina pažvelgti į ABĮ normas: 34 str. nuostatos atskleidžia, jog neturėtų būti kategoriškai teigiama, jog Bendrovės valdyba nevykdo vidinės vadovavimo funkcijos, kaip valdymo funkcijos elemento – į jos dispoziciją patenka ir vadovo darbo Bendrovėje

---

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-11-20 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009.

⁹⁰ BARTKUS, G., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga: Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 183.

⁹¹ GARNER, B. A. *Black's Law Dictionary*. Ninth Edition. Sent Paul Minnesota: West Group, 1999, p. 472.

⁹² Šį požiūrį pagrindžia ir Europos Sąjungos teisinis reglamentavimas – pavyzdžiui, 2009-09-16 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/101/EB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones. Direktyvos 2 str. 1 d. d) p., kalbant apie Bendrovių pareigą atskleisti informaciją ir duomenis, numato, jog duomenis privalu atskleisti ir apie paskirtus, atleidžiamus organų narius, kurie dalyvauja atliekant Bendrovės administravimą, priežiūrą ar kontrolę.

⁹³ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 107.

sąlygų nustatymas, ir komercinių Bendrovės paslapčių ar konfidencialios informacijos nustatymas. Ar tokia kompetencija išties negali būti laikoma vidinio vadovavimo funkcijos vykdymu? Vargu, tačiau teismų praktika ir teisės doktrina atsakymo nepateikia.

Kuomet Bendrovės steigėjai nusprendžia Bendrovėje sudaryti atskirą priežiūros organą, valdybos ir vadovo funkcijos išsigrūnina ta apimtimi, jog nebereikia svarstyti dėl priežiūros funkcijos vykdymo priskyrimo valdybai ir vieninteliu aktualiu klausimu šiuo atveju yra grynai vadovo ir valdybos funkcijų atskyrimas, kadangi fiduciarinių pareigų, nustatymas tokioje situacijoje jau nėra aktualus – tiek vadovui, tiek ir valdybos nariams dėl akcininkų deleguotos Bendrovės kontrolės fiduciarinių pareigų vykdymas realiai priskiriamas savaime (tai išplaukia iš jau iš CK). Nors tas pats CK, rodos, vienasmenį ir kolegialų valdymo organus laiko alternatyviais bei su vienodomis funkcijomis Bendrovėje, ABĮ vadovą išskiria kaip savarankišką valdymo organą ir vienasmenio bei kolegialaus valdymo organų funkcijas tarpusavyje gan aiškiai paskirsto (37 ir 34 str.). Tačiau esant situacijai, kuomet nėra pasirenkama sudaryti atskirą priežiūros organą, kyla klausimas, kaip faktiškai pasiskirsto valdymo ir priežiūros vykdymas.

Atsižvelgus į tai, jog valdybos ir vadovo, kaip atskirų valdymo organų, sudarymas Bendrovėje realiai yra skandinaviškojo Bendrovių valdymo su dviejų lygių valdymo organais analogas, vadovo ir valdybos funkcijas atskirti paprasčiau jas vertinant per skandinaviškojo modelio prizmę. Skandinaviškasis modelis numato⁹⁴, jog valdyba, kaip kolegialus Bendrovės valdymo organas, turi dispoziciją prižiūrėti vadovo veiklą, susijusią su kasdieniu Bendrovės veiklos vykdymu, turi teisę atstovauti Bendrovę santykyje su trečiaisiais asmenimis bei visišką diskreciją skirti ar atleisti vadovą. Šio modelio esmė – aukštesniojo lygmens organų vykdoma žemesniojo lygmens organų priežiūra, pagrįsta tuo, jog visuomet pats kolegialus valdymo organas vykdo stebėjimo funkciją: nevykdantieji direktoriai vykdo vykdančiųjų direktorių bei žemesnio lygio kasdienio Bendrovės valdymo vykdytojų monitoringą, o pačius nevykdančiuosius direktorius stebi patys akcininkai, kurie šio modelio Bendrovėse yra itin įtakingi. Atsižvelgus į aptartus vidinį ir išorinį valdymo (vadovavimo) funkcijos elementus, galime pastebėti, jog skandinaviškajame modelyje vadovas nėra stiprus ir reikšmingas – jis vykdo iš esmės tik vidinę valdymo funkciją, kai tuo tarpu valdyba yra aktyvi tiek viduje, tiek ir išorėje (ne tik kontroliuoja Bendrovės valdymą, vykdomą pačios valdybos vykdančiųjų narių, bet ir žemesnės grandies valdymo vykdytojų, tuo pat metu turėdama akcininkų deleguotą teisę

---

⁹⁴ HANSEN, J. L. *A Scandinavian Approach to Corporate Governance*. Stockholm Institute for Scandinavian Law, 2010, p. 7-13.

atstovauti Bendrovę santykiuose su trečiaisiais asmenimis). Atsižvelgus į ABĮ normas ir vertinant situaciją, kuomet Bendrovės steigėjai pasirinktų sudaryti dviejų lygių valdymo organus Bendrovėje, galime pastebėti kelis aspektus. Pirmiausia, kuomet nėra sudaromas atskiras priežiūros organas, Lietuvoje valdyba be vidinio valdymo funkcijos vykdymo taip pat jau gali perimti ir monitoringo funkciją (ABĮ 34 str. 10 d.). Kaip ir skandinaviškajame modelyje, tokiu atveju nevykdantieji nariai stebi vykdančiuosius, turi diskreciją skirti vadovą, tačiau Lietuvoje, Bendrovėje nesant priežiūros organo, valdybai nepereina tiesioginis išorinės valdymo funkcijos vykdymas – santykiuose su trečiaisiais asmenimis tiesiogiai veikia tik vadovas (ABĮ 37 str. 10 d.). Taigi skandinaviškojo modelio Bendrovėse vyrauja didesnės apimties valdymo perdavimas kolegialiam valdymo organui – jo nariai vykdo tiek vidinę valdymo funkciją, tiek išorinę valdymo funkciją, tiek ir priežiūros funkciją. Tuo tarpu Lietuvos Bendrovėse, kuriose veikia analogiškas dviejų lygių valdymo organų modelis ir nesudaromas priežiūros organas, fiduciarinių pareigų vykdymo standartas abiem valdymo organams pagal bendrąją taisyklę turėtų būti taikomas ta pačia apimtimi, o tiek vidinė, tiek ir išorinė funkcijos yra iš esmės pasidalytos: vadovas veikia santykiuose su trečiaisiais asmenimis (išorinė), veikia tvarkydamas kasdienes bendrovės reikalus (vidinė), o valdyba priima, pavyzdžiui, Bendrovės investicinius sprendimus (išorinė) bei organizacine prasme prisideda prie kasdienės Bendrovės veiklos vykdymo (vidinė), tuo pat metu paprastai atlikdama ir Bendrovės valdymo monitoringą (priežiūros). Nors naujausi ABĮ valdybos kompetenciją priežiūros funkcija papildę pakeitimai sukūrė dar daugiau panašumo tarp skandinaviško modelio Bendrovių ir Lietuvoje steigiamų Bendrovių, kuomet nepasirenkama sudaryti atskiro priežiūros organo, vadovas Lietuvoje yra daug svarbesnis.

Taigi AB faktiškai valdymo organų nariai vykdo steigėjų deleguotą savo turto kontrolę – tiek išoriniu, tiek ir vidiniu vadovavimo aspektu. Praktiniame lygmenyje, kuomet Bendrovėje pasirenkama nesudaryti atskiro priežiūros funkciją vykdančio organo, AB valdymo organų (vadovo ir valdybos) vykdoma valdymo funkcija iš principo yra pasidalijama, tik valdybos dispozicijai tenka papildomas prižiūrinčiojo organo vaidmuo. Tačiau pamėginkime panagrinėti, ar ir kaip situacija keičiasi steigėjams nusprendus stebėtojų tarybą Bendrovėje sudaryti.

2.4. Prižiūros organas: funkcijos ir fiduciarinės pareigos

Tiek Lietuvos teisės mokslininkai, tiek ir užsienio valstybių teisė neturi vieno požiūrio dėl prižiūros organo priskirtinumo ar nepriskirtinumo valdymo organų kategorijai. Vieni jų pasisako dėl vienareikšmiškai atskiro prižiūros organo vaidmens⁹⁵, kiti siekia pabrėžti, jog kolegialus prižiūros organas dėl savo atliekamos kontrolės funkcijos, patenkančios į trinarę valdymo funkcijų sistemą (vadovavimas, atstovavimas ir kontrolė), būtent ir yra vienas iš valdymo organų Bendrovėje⁹⁶. Pastebime, kad ir valstybių Europos Sąjungos mastu teisiniai reguliavimai išsiskiria – Vokietijoje, Estijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje privačių bendrovių prižiūros organų nariai nėra laikomi valdymo organo nariais, o atitinkamai prižiūros organas nėra priskiriamas valdymo organo rūšiai⁹⁷. Kaip priešpriešą, Danijos ir Belgijos teisės aktuose galime aptikti vienodo civilinės atsakomybės standarto modelio taikymą visiems bendrovės direktoriams, kurie skirstomi į vykdančiuosius ir nevykdančiuosius (apima valdymo ir prižiūros organų narius)⁹⁸. Šiuo aspektu EBPO principuose pažymėta, jog EBPO principai taikytini nepriklausomai nuo to, kokią Bendrovių organų struktūrą nacionaliniais teisės aktais šalys įtvirtina. Tai leidžia teigti, jog ir EBPO manymu iš esmės nėra reikalo visiškai suvienodinti ir kategorizuoti požiūrį į prižiūros organą, kadangi dėl nacionalinių reguliavimo skirtumų tai, ko gero, neturėtų praktinės reikšmės, vadinasi, požiūrio pasirinkimas paliekamas valstybių nacionalinio įstatymų leidėjo dispozicijai.

Lietuvos teismų praktikoje galime matyti poziciją, jog prižiūros organas visgi yra vienas iš valdymo organų, kurių bendra veikla apima kasdienės Bendrovės veiklos organizavimą ir tokios veiklos priežiūrą, kadangi iš bendrovių teisės doktrinos išplaukia tiek vykdančiųjų, tiek ir nevykdančiųjų vadovų priskyrimas vadovų kategorijai⁹⁹. Nors teismai pažymi, jog valdymo ir prižiūros organų kompetencija, paskirtis, statusas ir

---

⁹⁵ BOSAITĖ, A.; BUTOV, S. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 278.

⁹⁶ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 16; KAVALNĖ, S.; NORKUS, R. *Bankroto teisė. Antroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2011, p. 119.

⁹⁷ ERNST & YOUNG SOCIÉTÉ D'AVOCATS. *Study on the Operation and the Impacts of the Statute for a European Company (SE)*, Nr. 2008/S 144-192482, Final Report [interaktyvus] p. 138, 140, 144. [žiūrėta 2016-02-19]. Prieiga per internetą:

<http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/se/study_SE_9122009_en.pdf>.

⁹⁸ *Ibid.*, p. 123, 132.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-02-01 nutartis civilinėje byloje UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. R. Š., A. B., A. G., Nr. 3K-3-19/2012.

veiklos principai negali būti tapatinami¹⁰⁰, konkretnės argumentacijos jurisprudencija nepateikia.

Nors stebėtojų tarybos, kaip Bendrovės organo, teisės yra detalizuojamos ABĮ 32 str., iš esmės pagrindine jos teise laikytina teisė gauti informaciją apie Bendrovės ir jos valdymo organų veiksmus, idant būtų tinkamai vykdoma stebėjimo funkcija. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, jog nuomonės dėl Bendrovės stebėtojų tarybai priskirtinų teisių ir pareigų tarp teisės mokslininkų savo ruožtu nėra tokios vieningos ir priklauso nuo jų pasirinkto kelio traktuoti priežiūros organo narius valdymo organo nariais, ar ne. Yra mokslininkų, manančių, jog valdymo funkcijos vykdymas iš principo negalėtų įeiti į stebėtojų tarybos atliekamų funkcijų sritį, tad atitinkamai turėtų skirtis jai ir valdybai/vadovui priskiriamos pareigos¹⁰¹, tačiau yra ir pozicijų, jog, nepaisant valdymo funkcijos nevykdymo, stebėtojų tarybos nariams privalo būti taikomas tų pačių valdybai/vadovui tenkančių fiduciarinių pareigų vykdymo standartas¹⁰². Teisės doktrinoje aptinkame ir itin kategoriškų nuomonių dėl stebėtojų tarybos negalėjimo būti valdymo organu jokia prasme bei, sutinkamai su tuo, jos veiksmams fiduciarinių pareigų (CK 2.87 str.), kaip elgesio mato, netaikymo jokia apimtimi (išskyrus bendro pobūdžio civilinių santykių subjektams tenkančią pareigą veikti vadovaujantis protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principais)¹⁰³.

Kaip buvo aptarta aukščiau, Bendrovėje nesant sudarytam atskiram priežiūros organui, kolegialųjį valdymo organą sudarantys vykduojantieji ir nevykduojantieji direktoriai, atitinkamai vykduojantys valdymo ir priežiūros funkciją, laikomi lygiaverčiais, o jiems tenkantis fiduciarinių pareigų standartas yra iš esmės vienodas¹⁰⁴. Tačiau išsiskiria klausimas, ar analogiškai priežiūros funkciją vykduojantys asmenys neturėtų būti traktuojami ir tuomet, kai sudaromas savarankiškas priežiūros funkciją vykduojantis organas. Kadangi stebėtojų tarybos, kaip organo, vykdomų funkcijų ir tenkančio pareigų standarto klausimas yra aktualus tik tada, kai Bendrovės steigėjai nusprendžia priežiūros

---

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-03-20 nutartis civilinėje byloje V. V. v. UAB „Senasis lokys“, Nr. 3K-3-139/2009.

¹⁰¹ KONONOVIC, A. *Bendrovių valdymas, akcininkų susirinkimai, vertybiniai popieriai*. Vilnius: Vilniaus universiteto spaustuvė, 2001, p. 13.

¹⁰² GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 112, 128.

¹⁰³ BOSAITĖ, A.; BUTOV, S. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 279.

¹⁰⁴ CHADBOURNE & PARKE. *Directors' & Officers' Liability: The Legal Position in the United Kingdom* [interaktyvus] p. 3. [žiūrėta 2016-03-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.chadbourne.com/files/upload/DandOLiability.pdf>>.

funkcijos atlikimą pavesti atskiram kolegialiam Bendrovės organui, analizuotinas vokiškojo tipo Bendrovės valdysenos atvejis.

Atskiras priežiūros funkciją vykdomasis organas pagal savo prigimtį yra atsakingas už tai, kad gavęs visą būtina informaciją stebėtų, ar už Bendrovės valdymą atsakingi organai tinkamai vykdo savo pareigas, jų sprendimai atitinka teisės aktus ir Bendrovės interesus, tačiau jokios valdymo funkcijos tokiam organui negali būti perduotos, o jo narių atsakomybė kyla tais pačiais pagrindais, kaip ir valdymo organų narių¹⁰⁵. Vokietijos teisės doktrina rodo, jog pagal savo prigimtį priežiūros organas tikrai nėra skirtas vykdyti valdymo funkciją – šią paskirtį originaliai turi valdymo organai. Tačiau, jei priežiūros organo atsakomybė gali kilti tais pačiais pagrindais, kaip ir, tarkime, valdybos narių, ar tikrai teisinga nuomonė, jog tik valdymo organų nariams priskiriamas fiduciarinių pareigų standartas, už kurio nevykdymą ar netinkamą vykdymą atitinkama atsakomybė ir turi kilti?

Kaip jau aptarta šiame darbe, dėl to, kurios pareigos konkrečiai gali būti laikomos fiduciarinėmis, yra daug nuomonių, bet apibendrintai galime teigti, jog pasaulinėje Bendrovių teisėje jos yra trys: lojalumo, rūpestingumo ir informacijos atskleidimo¹⁰⁶. Austrijoje, pavyzdžiui, priežiūros organo nariams priskiriamas rūpestingumo pareigos vykdymas, analogiškai kaip ir valdymo organo nariams. Be to, pažeidę šią pareigą, priežiūros organo nariai asmeniškai atsako už sukeltus nuostolius¹⁰⁷. Nyderlanduose, tuo tarpu, priežiūros organo nariai atsakytų už vykdamas teisės aktais ir Bendrovės steigimo dokumentais priskirtas pareigas padarytas rimtas klaidas¹⁰⁸. Akivaizdu, jog tiek vienoje, tiek kitoje valstybėje, kuriose vyrauja vokiškasis Bendrovių valdysenos modelis, priežiūros organo nariams tenkanti rūpestingumo pareiga – tai viena iš fiduciarinių pareigų Bendrovei, o šie pavyzdžiai rodo, jog priežiūros organo narių veikla neturėtų būti laikoma atribota nuo fiduciarinių pareigų vykdymo standarto.

Ar nustačius, jog stebėtojų tarybos nariai nėra atleisti nuo fiduciarinių pareigų vykdymo Bendrovei, galime teigti, jog jie taip pat vykdo valdymo funkciją? Ko gero ne. Kaip jau ne kartą minėjome, šiandieninis ABI stebėtojų tarybą laiko priežiūros organu su aiškia kontrolės funkcija Bendrovėje. Vadinasi, galime daryti prielaidą, jog anksčiau

---

¹⁰⁵ MAITLAND-WALKER, J. *Guide to European Company Laws*. London. Sweet & Maxwell, 2008, p. 370.

¹⁰⁶ BLACK, B. S. *The Principal Fiduciary Duties of Boards of Directors* [interaktyvus] p. 2. [žiūrėta 2016-03-12]. Prieiga per internetą:

<<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/1872746.pdf>>.

¹⁰⁷ MAITLAND-WALKER, J. *Guide to European Company Laws*. London. Sweet & Maxwell, 2008, p. 41.

¹⁰⁸ *Ibid.*, p. 675.

aptarta teismų praktikos pozicija, jog valdymo organų nariai turi fiduciarines pareigas Bendrovei¹⁰⁹, neturėtų būti suprantama taip, jog išimtinai tik valdymo organams šios pareigos tenka. Nepaisant to, kad priežiūros organo paskirtis Bendrovėje iš esmės skiriasi nuo valdymo organų, tai visiškai nereiškia, kad jiems negalioja lojalumo, rūpestingumo ar informacijos atskleidimo pareigos Bendrovei.

Taigi galime daryti išvadą, jog fiduciarinių pareigų taikymas neturėtų būti siejamas tik su tuo, Bendrovės organas formaliai vykdo valdymo funkciją Bendrovėje, ar ne. Nors pasitikėjimo santykio tarp Bendrovės steigėjų ir valdytojų esmę sudaro realus deleguotos kontrolės perdavimas, negalime kategoriškai teigti, jog priežiūros organas prie šio vykdymo visiškai neprisideda. Nors įstatymų leidėjas, teisės doktrina bei teismų praktika nepateikia vieningo atsakymo, šiame darbe pritartume nuomonei¹¹⁰, jog, nepaisant kitokios priežiūros organo paskirties Bendrovėje ir faktinio valdymo nevykdymo, jo nariams turėtų būti taikomas identiškas fiduciarinių pareigų standartas, kaip ir valdymo organų nariams.

Apibendrinant visa, kas išdėstyta antroje darbo dalyje, galime padaryti keletą išvadų. Nors Lietuvos teisės aktai nenaudoja fiduciarinių pareigų sąvokos, o teismų praktika jų aiškinimą palieka teisės mokslui, neįvertinus fiduciarinių pareigų prigimties visgi neįmanoma nustatyti, kuriems AB organų nariams jos taikytinos. Fiduciarinės pareigos Bendrovės organų nariams priskiriamos tik tais atvejais, kai jam perduodamas Bendrovės turto valdymas be realaus turto savininkų įsikišimo, tačiau fiduciarinių pareigų laikymasis neturėtų formaliai būti priskiriamas išimtinai tik valdymo organų nariams. Pasirinkta Bendrovių valdysenos forma taip pat lemia valdymo funkcijos vykdymo pasiskirstymą tarp Bendrovės organų bei fiduciarinių pareigų standarto taikymą šių organų nariams ir, nors ganėtinais sudėtinga suformuluoti generalinę taisyklę, kuriems iš Bendrovių organų narių konkrečiai priskirtinos fiduciarinės pareigos, o kuriems ne, įvertinus valdymo ir priežiūros funkcijų pasiskirstymą skirtinguose Bendrovių valdymo modeliuose, pritartina nuomonei, kad fiduciarinių pareigų standartas neturėtų būti kategoriškai netaikomas priežiūros organų nariams. Atsižvelgus į tai, galime vertinti, kokios problemos kyla nustatant atsakomybę Bendrovės valdymo ir priežiūros organų nariams už šių fiduciarinių pareigų Bendrovei nevykdymą ar netinkamą vykdymą.

---

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-02-02 nutartis civilinėje byloje *UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. R. Š., A. B., A. G.*, Nr. 3K-3-19/2012.

¹¹⁰ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 112.

3. BENDROVĖS VALDYMO IR PRIEŽIŪROS ORGANŲ ATSAKOMYBĖS ATSKYRIMAS

Civilinė teisinė atsakomybė teisės doktrinoje paprastai suprantama kaip prievolė, atsirandanti pažeidus teisės saugomą viešą ar privatų interesą, kuomet viena šios prievolės šalis už įvykdytą teisės pažeidimą privalo patirti įstatymuose numatytų sankcijų taikymo poveikį, o kita prievolės šalis turi teisę tokias sankcijas taikyti arba reikalauti, kad jas taikytų kompetentingos valstybės institucijos¹¹¹.

Lietuvos Respublikos įstatymuose tiesiogiai nerastume įvardijimo, kokios atsakomybės taisyklės už jau aptartų fiduciarinių pareigų pažeidimą taikytinos Bendrovės organams, tad sisteminė teisės aktų analizė leidžia daryti išvadą, jog apskritai gali būti taikomos kelios rūšys – civilinė, materialinė, administracinė bei baudžiamoji. Manytina, jog analizė dėl administracinės ir baudžiamosios atsakomybių taikymo sąlygų ganėtinai nukryptų nuo darbo tyrimo objekto, tad dėl šios analizės darbe nebus pasisakoma ir esminis akcentas nagrinėjamu atveju bus civilinės ir materialinės atsakomybių taikymo Bendrovės valdymo ir priežiūros organams atskyrimas.

Bendrovės valdymo ir priežiūros organų atsakomybė, ko gero, yra vienas problematiškiausių Bendrovių valdymo teisinio reguliavimo aspektų. Lietuvos¹¹² ir užsienio šalių¹¹³ doktrina pakankamai daug dėmesio skiria Bendrovės valdymo organų teisinės atsakomybės problematikai. Tiek Bendrovių akcininkams, kreditoriams, investuotojams, verslo partneriams, darbuotojams, tiek patiems Bendrovių valdymo ir priežiūros organams, ieškantiems efektyvių priemonių, idant būtų garantuotas Bendrovės veiklos tęstinumas, neretai kyla klausimas, kokiais atvejais ir pagrindais Bendrovės valdymo ar priežiūros organui gali kilti teisinė atsakomybė už jam priskirtų pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, kokios yra šios teisinės atsakomybės taikymo

---

¹¹¹ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 22-23.

¹¹² TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens valdymo organų pareigos kreditoriams problema*. Vilnius: Jurisprudencija, 2008, p. 57–64; DIDŽIULIS, L. *Bendrovės vadovų civilinė atsakomybė kreditoriams*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 53–65; ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999; BAGDANSKIS, T. *Darbdaviui atstovaujančio asmens materialinės atsakomybės problemos*. Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 87–96; DAVULIS, T. *Įmonės, įstaigos, organizacijos vadovo teisinio statuso problema Lietuvos teisėje. Privatinė teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 99–116.

¹¹³ GRANTHAM, R. *The Limited Liability Of Company Directors*. The University of Queensland Research Paper. 2007, p. 1–45 (Iš: JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei: civilinė ar materialinė?* Socialinių mokslų studijos Nr. 3. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, p. 1446); IBRAHIM, M. *Individual or Collective Liability for Corporate Directors?* Iowa Law Review, 2008, p. 951.

taisyklės¹¹⁴. Šie klausimai yra itin aktualūs tiek teisės mokslininkams, tiek ir praktikams, bet atsakymus į juos galime suformuluoti tik įvertinę šių Bendrovės organų teisinės atsakomybės prigimtį.

3.1. Bendrovės vadovo atsakomybė ir jos dualizmas

3.1.1. Veikimas išoriniuose santykiuose – deliktinė ar sutartinė atsakomybė?

Kaip aptarta šio darbo 2.3 poskyryje, vadovui priskirtos valdymo funkcijos Bendrovėje vykdytas funkcinė prasme realizuojasi veikimu dvejopo pobūdžio santykiuose – vidiniuose, susijusiuose su Bendrovės vidaus reikalų tvarkymu, ir išoriniuose, atstovaujant Bendrovę santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Šis santykių skirstymas nėra bereikšmės teisinės kategorijos – nors pastebėtina, jog vadovo kompetencijos apibrėžtumas įstatyminiame lygmenyje yra ganėtinai aiškus, jo galimai kilti atsakomybei taikytinos taisyklės jau ilgą laiką sulaukia didelio teisės mokslininkų ir praktikų dėmesio. Ir visiškai ne be reikalo.

Bendrovės vadovo teisinė atsakomybė plačiaja prasme reiškia neigiamą reakciją į Bendrovės vadovo veiksmus, kuriais jis pažeidžiai pačios Bendrovės ar trečiųjų asmenų interesus¹¹⁵. Vertinant vadovui kylančią atsakomybę, akivaizdu, kad yra sveriamas jo veiksmų neatitikimas teisės aktų ir Bendrovės steigimo dokumentų reikalavimams, tačiau vien tokio neatitikimo nustatymo negana, kadangi šiuo atveju aktualios privatinės teisės prasme civilinei atsakomybei kilti būtinas tam tikrų sąlygų (civilinės atsakomybės prielaidų) visetas: žala (nuostoliai), neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos bei kaltė¹¹⁶. Kai kurių autorių nuomone, tam tikrais atvejais nebūtina egzistuoti visoms civilinės atsakomybės prielaidoms, idant galėtų kilti civilinė atsakomybė bendrovės vadovui¹¹⁷, tačiau konkrečių civilinės atsakomybės prielaidų svarbos analizė ir lyginimas, atsižvelgiant į teismų praktikos aiškinimą, kiek nukryptų nuo darbo tyrimo objekto, kuris šioje dalyje susijęs su Bendrovės valdymo ir priežiūros

---

¹¹⁴ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei: civilinė ar materialinė?* Socialinių mokslų studijos Nr. 3. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, p. 1444.

¹¹⁵ ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės Informacijos Centras, 1999, p. 231.

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-02-01 nutartis civilinėje byloje *UAB Panevėžio spaustuvė v. R. Š. ir kt.*, Nr. 3K-3-19/2012.

¹¹⁷ ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės Informacijos Centras, 1999, p. 238.

organų atsakomybės problematikos išgryninimu, tad, vertindami kylančią problematiką vadovui taikytinos atsakomybės klausimais, aptarsime esmines jų.

Tam, kad galėtų būti taikomos konkrečios taisyklės nustatant civilinę atsakomybę, būtina atsižvelgti į civilinės teisės doktrinoje įtvirtiną civilinės atsakomybės skirstymą pagal prievolės atsiradimo pagrindą – sutartinę ir deliktinę (CK 6.245 str.). Sutartinė ir deliktinė atsakomybės skiriasi ne tik tuo, jog sutartinės atsakomybės kilimui tarp šalių turi būti susiklostę tam tikri prievoliniai teisiniai santykiai – skiriasi ir atsakomybės ribojimo aspektas (sutartinę šalys gali riboti, net panaikinti ar susitarti dėl jos dydžio, kas netaikoma deliktinės atveju¹¹⁸), senaties terminai (sutartinės atsakomybės atveju – bendrasis 10 metų terminas, deliktinės – sutrumpintas 3 metų ieškiniams dėl žalos atlyginimo¹¹⁹), reiškimosi formos (sutartinė atsakomybė gali pasireikšti nuostolių atlyginimu ir netesybomis, o deliktinė – tik nuostolių atlyginimu¹²⁰). Šis skirstymas yra aktualus tuomet, kai kyla klausimas, kurią iš jų taikyti konkrečiai už Bendrovės vadovo nevykdytas ar netinkamai vykdytas pareigas Bendrovei.

Yra autorių, manančių, jog tokiais atvejais svarbiausia nustatyti ginamų interesų prigimtį, kadangi sutarčių teisė saugo iš principo lūkesčių interesą (nukentėjusioji šalis nori atsidurti padėtyje, kurioje būtų kitai šaliai tinkamai įvykdžius sutartį), o deliktinė – tikrumo interesą (asmuo nori išlikti dabartinėje padėtyje, savo *status quo*)¹²¹. Tačiau CK 2.87 str. 7 d. įtvirtina visiško juridino asmens valdymo organų veiksmais padarytos žalos atlyginimo institutą, išskyrus atvejus, kuomet tarp šalių sudaryta sutartis numato kitaip. Atsižvelgus į tai, kad delikto atveju jokia sutartis negali turėti reikšmės (išskyrus atvejus, kai įstatymas numato, kad deliktinė atsakomybė kyla dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais (CK 6.245 str. 4 d.)), ir į aukščiau aptartą civilinės atsakomybės skirstymą bei kitus požymius, galime manyti, jog ši norma suponuoja sutartinės civilinės atsakomybės taikymą Bendrovės vadovo veiksams. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas tik 2009 m. precedentine nutartimi išgrynino civilinės atsakomybės taikymą bent ta apimtimi, kuria reikėtų skirti, pažeista tarp vadovo ir Bendrovės sudaryta sutartis, ar įvykdytas

---

¹¹⁸ AMBRASIENĖ, D.; BARANAUSKAS, E.; BUBLIENĖ, D., *et al. Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2006, p. 181.

¹¹⁹ Atitinkamai CK 1.125 str. 1 d. ir 8 d.

¹²⁰ AMBRASIENĖ, D.; BARANAUSKAS, E.; BUBLIENĖ, D., *et al. Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2006, p. 237.

¹²¹ SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 3.

deliktas – šiuo aspektu buvo išaiškinta, jog Bendrovės vadovo veikimas atliekant išorinį valdymo funkcijos elementą lemia deliktinės atsakomybės taikymą¹²².

Tarp teisės mokslininkų taip pat vyrauja nevienareikšmės nuomonės vertinant teismų praktikos ėjimą šia kryptimi. Pavyzdžiui, L. Didžiulio nuomone, nepakanka nustatyti, jog Bendrovės vadovas veikė išoriniuose santykiuose, idant jam galėtų būti taikoma deliktinė atsakomybė, tačiau tuomet svarbu atsižvelgti ir į kreditoriaus, kurio interesai tam tikrais vadovo veiksmais buvo pažeisti, ypatumus. Šiuo atveju svarbu atskirti, ar tai kreditorius pagal sutartį (valinis), ar kreditorius iš delikto (nevalinis), kadangi valinio kreditoriaus atveju specifika išsiaiškinti, ar buvo išnaudotos visos galimybės jam apsisaugoti sudaryta sutartimi¹²³, o tai tik patvirtina faktą, jog valinių ir nevalinių kreditorių interesų apsaugos būdai nuo Bendrovių vadovų neteisėtų veiksmų ganėtinai skiriasi¹²⁴. Manytume, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, nors ir įvedė aiškumo, kuo remiantis derėtų nustatinėti Bendrovės vadovo atsakomybei taikytinas taisykles veikiant išoriniuose santykiuose, tačiau aukščiau pateiktos nuomonės atskleidžia, jog teisės moksle Bendrovės vadovui deliktinės atsakomybės taikymas nėra visiškai išsigryninęs.

Kyla klausimas, kodėl Bendrovės vadovui už jos sprendimais padarytą žalą veikiant „išorėje“ kyla deliktinė atsakomybė, jei pagal ABĮ 37 str. 4 d. su juo sudaroma darbo sutartis? Nors plačiau šį klausimą nagrinėsime darbo 3.1.2 poskyryje, manytina, jog Bendrovės vadovui veikiant „išorėje“, santykiyje su trečiaisiais asmenimis, jis veikia Bendrovės vardu ir interesais, o jo su trečiaisiais asmenimis sudaryti sandoriai saisto ne jį patį asmeniškai, bet Bendrovę. Vadinasi, galima teigti, jog teismų praktika deliktinės atsakomybės taisykles Bendrovės vadovo atsakomybei už sukeltus nuostolius veikiant išoriniuose santykiuose sieja su generalinio delikto doktrina¹²⁵, o ne su Bendrovės – vadovo santykio prigimtimi, kadangi su trečiaisiais asmenimis pats vadovas šiuo atveju tiesiogiai asmeninio santykio neturi – tik fiduciarines pareigas Bendrovei. Tačiau kalbėdama apie fiduciarines pareigas teismų praktika pažymi, jog ne visuomet jos saisto išimtinai tik vadovą ar valdymo organo narį ir Bendrovę – Bendrovei veikiant įprastai,

---

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-11-20 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009.

¹²³ DIDŽIULIS, L. *Bendrovės vadovų civilinė atsakomybė kreditoriams*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 56, 63.

¹²⁴ TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens valdymo organų pareigos kreditoriams problema*. Vilnius: Jurisprudencija, 2008, p. 60.

¹²⁵ Lietuvoje įtvirtinta generalinio delikto doktrina reiškia, jog deliktinė atsakomybė kyla ne už konkrečias veikas ar neveikimą, o bendrai, t. y. užtenka įrodyti esant keturis elementus: neteisėtus veiksmus, žalą, priežastinį ryšį tarp žalos ir neteisėtų veiksmų ir kaltę (Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2012-04-24 nutartis civilinėje byloje *IF P&C Insurance AS v. Lietuvos Respublika*, Nr. 2A-156-431/2012).

valdymo organų nariai neturi fiduciarinių pareigų kreditoriams, tačiau kuo Bendrovės finansinė būklė prastėja ir ji turi daugiau skolų, tuo didėja ir jos skolinto kapitalo teikėjų – kreditorių interesų reikšmė. Teismų nuomone, tai lemia, kad, suprastėjus Bendrovės finansinei būklei, atsiranda vadovų fiduciarinės pareigos priimant su Bendrovės veikla susijusius sprendimus atsižvelgti ir į kreditorių interesus, o Bendrovės finansinei padėčiai tapus ypač sunkiai ar net kritinei, t. y. Bendrovei pasiekus nemokumo ribą, kreditorių interesai pradeda vyravuti¹²⁶.

Nors aiškiai galime matyti nacionalinių reguliavimų spragas ir Lietuvos įstatymuose tiesiogiai nerasime nustatytų Bendrovės vadovo atsakomybės už nesąžiningus veiksmus Bendrovės kreditorių atžvilgiu taisyklių, jo atsakomybė praktikoje turėtų būti įrodinėjama kilusius nuostolius grindžiant netinkamu Bendrovės veiklos organizavimu. Pagal teismų praktiką¹²⁷ vadovo kaltė tokiu atveju yra preziumuojama (CK 6.248 str. 1 d.), tad kreditoriui pagal deliktinės atsakomybės taikymo taisykles tenka įrodyti patirtą žalą, neteisėtus vadovo veiksmus ir priežastinį ryšį.

Peršasi išvada, jog kiekvienas konkretus Bendrovės vadovo įvykdytas pažeidimas vis tiek turėtų būti vertintinas pagal faktines aplinkybes, vadovaujantis teismų praktikos suformuluotomis gairėmis dėl deliktinės atsakomybės taikymo išoriniuose santykiuose, kuriuose taip pat svarbus fiduciarinių pareigų tinkamas vykdymas. Tačiau lieka neaišku, ar nederėtų deliktinės atsakomybės taikymo išoriniuose santykiuose taisyklių tiesiogiai sukongretininti pačiam įstatymų leidėjui, ypač pasveriant faktą, jog, kaip matysime toliau, pakankamai daug sumaištis yra sprendžiant ir dėl vadovo atsakomybės Bendrovei taikytinų taisyklių.

3.1.2. Materialinės ir civilinės atsakomybės taikymo problema. Darbo sutarties ydingumas

Tiek ABĮ, tiek ir teismų praktika įneša nemažą sumaištį sprendžiant, kokia visgi yra Bendrovės vadovo teisinio statuso prigimtis bei iš kokių konkrečiai teisinių santykių turėtų būti kildinama jo atsakomybė Bendrovei. Vien ABĮ 37 str. pateikia dvi savarankiškas prielaidas dėl Bendrovės vadovo statuso: 1 d. jį traktuoja kaip Bendrovės

---

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-02-01 nutartis civilinėje byloje *UAB Panevėžio spaustuvė v. R. Š. ir kt.*, Nr. 3K-3-19/2012.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006-11-28 nutartis civilinėje *BUAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P.*, Nr. 3K-3-604/2006.

valdymo organą, o 4 d. – kaip Bendrovės darbuotoją, su kuriuo sudaroma darbo ir gali būti sudaroma visiškos materialinės atsakomybės sutartis. Tuo tarpu teismų praktika tokį dualizmą tik patvirtina¹²⁸. Kadangi nėra vienareikšmiškai suvokiamas pats Bendrovės vadovo teisinis statusas, atitinkamai kyla problema ir sprendžiant dėl Bendrovės vadovo atsakomybės – nėra aišku, kokiomis normomis – civilinės (įrodinėjant visas jos taikymo sąlygas: neteisėtus veiksmus, žalą (nuostolius), priežastinį ryšį ir kaltę (CK 6.246–6.249 str.)) ar darbo teisės (įrodinėjant realią sužalą, neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį, kaltę, pažeidimo metu egzistavusį darbo santykį bei žalos atsiradimo sąsają su darbo veikla¹²⁹) – derėtų vadovautis nustatant Bendrovės vadovo atsakomybę Bendrovei kiekvienu konkrečiu atveju.

Kaip minėta, taikytinos atsakomybės vadovui neįmanoma nustatyti prieš tai neišanalizavus jos prigimties, tačiau, kadangi pati teisinė atsakomybė priklauso būtent nuo teisinių santykių, kuriuose bet koks civilinių teisinių santykių subjektas veikia, derėtų ir Bendrovės vadovo atsakomybės problematiką aiškinti atsižvelgiant į santykių, kuriuose veikiama (tiek vidinių, tiek ir išorinių), pobūdį.

Galime daryti prielaidą, jog vadovo teisinio statuso dualizmo problema kyla būtent iš teisinio neapibrėžtumo – net jei palaikysime teisės mokslininkų, pasisakančių už valdymo organo nario atsakomybės taikymą atsižvelgiant į santykių pobūdį, kuriuose valdymo organo narys veikia, nuomonę, visiškai nėra aišku, kokiais konkrečiais atvejais vadovas veikia kaip darbo teisės subjektas, o kokiais yra laikomas civilinės teisės subjektu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje ne kartą bandė konkretinti minėtos takoskyros tarp skirtingų atsakomybės rūšių taikymo tam pačiam valdymo organui vykdant skirtingus valdymo funkcijos elementus (vidaus ir išorės) taikymą, tačiau sudėtinga paaiškinti, kodėl vienoje byloje teismai yra linkę atsakomybei išoriniuose santykiuose taikyti civilinės¹³⁰, o kitose – materialinės atsakomybės

---

¹²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001-10-16 nutartis civilinėje byloje *V. Paliūnas v. Radviliškio rajono savivaldybė*, Nr. 3K-7-760/2001; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001-11-28 nutartis civilinėje byloje *AB „Laivitė“ v. Gediminas Radzevičius*, Nr. 3K-3-1203/2001; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003-10-22 nutartis civilinėje byloje *G. Lesniak v. UAB „Kaišiadorių Žalvarnis“*, Nr. 3K-3-974/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004-10-25 nutartis civilinėje byloje *V. Pluskys v. AB „Stumbras“*, Nr. 3K-3-563/2004 ir kt.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010-04-08 civilinėje byloje *UAB „Vaivorykštė“ v. P. M.*, Nr. 3K-3-147/2010.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008-06-03 nutartis civilinėje byloje *UAB „Naujapilė“ v. Lietuva*, Nr. 3K-3-295/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-07-31 nutartis civilinėje byloje *UAB „Vombatas“ v. A. Š.*, Nr. 3K-3-335/2009.

taisykles¹³¹. Nors veikimas „išorėje“ teisės literatūroje, kaip jau minėta, yra suprantamas kaip individualūs prievoliniai santykiai, o vidiniais santykiais atitinkamai laikomi korporatyviniai santykiai tarp Bendrovės ir jos valdymo organo nario¹³², teismų praktika pasisako kiek kita kryptimi. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs¹³³, jog išoriniai santykiai turi būti suprantami kaip santykiai tarp juridinio asmens, kaip atstovaujamojo, ir jį atstovaujančio valdymo organo nario, kuomet šis veikia išimtinai juridinio asmens vardu santykiuose su trečiaisiais asmenimis, o vidiniai savo ruožtu pasireiškia kaip kasdienės veiklos juridinio asmens viduje vykdymas (pvz., darbuotojų priėmimas, atleidimas ir kt.). Iš su vadovu sudaromos darbo sutarties kyla jo, kaip darbuotojo, teisės ir pareigos. Kuomet Bendrovė ir fizinis asmuo, kuris yra paskiriamas būti Bendrovės vadovu, sudaro atitinkamą sutartį dėl vadovo pareigų ėjimo, ši sutartis paprastai sureguliuoja tipinius darbo sutarčiai būdingus klausimus¹³⁴: atlyginimo už einamas pareigas mokėjimo, atostogų, kitų socialinių garantijų ir pan. Kadangi faktiškai su AB vadovu pagal ABĮ 37 str. 4 d. sudaroma darbo sutartis, kyla klausimas, vidiniams ar išoriniams vadovo veiklos santykiams sureguliuoti ši sutartis yra skirta. Jeigu vadovausimės logika, jog išoriniams santykiams tarp Bendrovės vadovo ir trečiųjų asmenų darbo sutartis negalioja, natūraliai kyla abejonė, ar už vadovui priskirtų fiduciarinių pareigų pažeidimą, neteisėtais veiksmais padarytą žalą veikiant AB „išorėje“ gali taip pat būti taikoma materialinė atsakomybė pagal darbo sutartį, jei realiai veikdamas šiuose santykiuose jis net nėra darbo santykių subjektas. Štai šioje vietoje teisės mokslininkų ir praktikų nuomonės ir išsiskiria. Vieni autoriai mano, jog tai leidžia daryti išvadą, kad vienasmenio valdymo organo narys yra Bendrovės darbuotojas ir jo atsakomybė turėtų būti kildinama ne civilinės, o darbo teisės normų pagrindu¹³⁵. Kiti – priešingai – laikosi pozicijos, jog valdymo organo narys (nesvarbu, vienasmenio ar kolegialaus) apskritai negali būti laikomas Bendrovės darbuotoju ir turi būti

---

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-03-14 nutartis civilinėje byloje *UAB Medicinos bankas v. K. M.*, Nr. 3K-3-83/2014.

¹³² JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 93.

¹³³ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016-01-25 nutartis civilinėje byloje *UAB „ROTONIS“ v. J. I.*, Nr. 2A-589-803/2016.

¹³⁴ ČIOČYS, R. *Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 218.

¹³⁵ BAGDANSKIS, T. *Darbdaviui atstovaujančio asmens materialinės atsakomybės problemos*. Vilnius: Jurisprudencija, 2004, p. 87-96.

pripažįstamas tik civilinės teisės subjektu¹³⁶. Tačiau yra ir trečioji nuomonė – dar kiti mokslininkai mano, jog vienasmenio valdymo organo nario atsakomybei gali būti taikomos tiek civilinės, tiek ir darbo teisės normos, tačiau priklausomai nuo jo atliekamų valdymo funkcijos elementų pobūdžio: darbo teisės normas taikant, kuomet vadovas veikia kaip darbuotojas, o civilinės – kaip valdymo organas¹³⁷.

Bet kuriuo atveju, galėtume manyti, jog aukščiau aptartos su vadovu sudaromos sutarties paskirtis yra įtvirtinti konkrečius teisinius santykius tarp vadovo ir Bendrovės, kurios vardu ir kurios naudai toks fizinis asmuo veiks. Tačiau pastebėtina, jog darbo teisės suteikiama apsauga darbuotojui (pavyzdžiui, ribojant galimos atsakomybės dydį ar nustatant konkrečius atleidimo pagrindus) nėra tapati Bendrovės vadovo apsaugai¹³⁸ – vadovo atšaukimas patenka į neribotą valdybos (jei valdyba nesudaroma, – stebėtojų tarybos, o jei nesudaroma ir stebėtojų taryba, – visuotinio akcininkų susirinkimo) dispoziciją, o Bendrovės vadovui savo veiksmais padarius tam tikrą žalą veikia visiško žalos atlyginimo institutas, neribojamas jokiais fiksuotais dydžiais. Žvelgiant į tokios darbo sutarties esmę, galime matyti, jog jos visiškai negalime laikyti tipine darbo sutartimi – yra aiškiai vyraujantis civilinio pobūdžio pavedimo teisinis santykis, esantis atstovavimo instituto sudėtine dalimi¹³⁹.

Dėl to, ar Bendrovės vadovas veikia kaip įstatyminis, ar kaip sutartinis Bendrovės atstovas, taip pat nėra visiškai aišku. Jei laikysime, kad Bendrovės vadovas veikia Bendrovės interesais bei įgyvendina jam priskirtas valdymo funkcijas, kurios jam priskirtos grynai iš su Bendrove sudarytos sutarties, galėtume jį traktuoti kaip sutartinį atstovą, tačiau, jei atsiribosime nuo jau aptarto tipinio darbo sutarties vertinimo, kuris teismų nuomone nebūdingas Bendrovės ir jos vadovo santykiui, vadovas turėtų būti laikomas įstatyminiu atstovu. Manytina, kad šioje vietoje svarbiausia atsižvelgti į tai, kokių pagrindų asmuo tampa Bendrovės vadovu. Kaip minėjome darbo 2.3 poskyryje, aiškinant ABĮ 37 str. normą galime pastebėti, jog joje nėra tiesiogiai įtvirtintas darbo sutarties su vadovu sudarymas, kaip jo statuso atsiradimo šaltinis – fizinis asmuo Bendrovės vadovu tampa po to, kai jį išrenka diskreciją turintis Bendrovės organas. Ar

---

¹³⁶ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 35-36; ABRAMAVIČIUS, A; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999, p. 264.

¹³⁷ DAVULIS, T. *Įmonės, įstaigos, organizacijos vadovo teisinio statuso problema Lietuvos teisėje. Privatinė teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 99-116.

¹³⁸ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei: civilinė ar materialinė?* Socialinių mokslų studijos. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, p. 1448.

¹³⁹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015-12-17 nutartis civilinėje byloje A. B. v. UAB „MRA“, Nr. 2A-3354-803/2015.

statuso atsiradimo pagrindo požiūriu Bendrovės vadovą galima laikyti sutartiniu atstovu? Vargu. Kadangi ir teismų praktika, kaip nagrinėsime toliau, nepaneigia skirtingų teisės šakų normų taikymo to paties asmens (Bendrovės vadovo) statusui, tai neturėtų keisti fakto, jog Bendrovės vadovas yra jos atstovas *ex officio* ir veikia kaip jos valdymo organas, o ne sutartinis atstovas. Tačiau nei Lietuvos teisės aktai, nei teismų praktika¹⁴⁰ vis dar neįveda vieningo ir konkretaus Bendrovės vadovo statuso bei pareigų Bendrovei atsiradimo šaltinio aiškinimo, tad yra sudėtinga priėti vienareikšmišką išvadą sprendžiant ir dėl Bendrovės vadovo atsakomybės.

Siekdamas sukonkretinti darbo sutarties reikšmę Bendrovės ir vadovo santykiuje, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, jog Bendrovės santykio dualizmas spręstinas taip: vidiniuose santykiuose (t. y. organizuojant kasdienę bendrovės veiklą, priimant į darbą bei atleidžiant darbuotojus ir pan.) vadovas vertintinas kaip darbo teisinių santykių subjektas, o išoriniuose (t. y. santykiuose su kitais asmenimis vienvaldiškai veikiant Bendrovės vardu) – kaip Bendrovės, t. y. juridinio asmens, valdymo organas (ir atstovas)¹⁴¹. Atsižvelgiant į tokią teismų praktikos poziciją, galima daryti išvadą, jog kiekvienu atveju siekiant nustatyti už vadovo veiksmis sukeltą žalą taikytinos atsakomybės taisyklės svarbiausia nustatyti, Bendrovės vadovas savo pareigas pažeidė veikdamas „viduje“ ar „išorėje“.

Ko gero akivaizdu, jog susiduriama su situacija, kai kiekvienu atveju teismai, nagrinėdami ginčus dėl vadovo pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, turėtų nustatyti, kokią pareigą – kylančią iš civilinės ar darbo teisės – Bendrovės vadovas pažeidė. Bet ir vėlgi, pritarant G. Jakuntavičiūtės nuomonei¹⁴², jog tokiu būdu sukuriamas ne teisinis aiškumas, kaip ko gero manė ir pats Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, minėta nutartimi siekęs suvienodinti praktiką Bendrovės vadovui taikytinos atsakomybės klausimais, o įvedama dar daugiau dviprasmybių¹⁴³. Juk jei praktikoje kiltų situacija, kuomet nėra visiškai paprasta nustatyti, vidiniuose ar išoriniuose santykiuose veikiant Bendrovės vadovas faktiškai pažeidė savo pareigas, iškart sukuriama tikimybė priimti teisiškai nepriimtinius sprendimus, kai tos pačios situacijos vertinamos skirtingai. Tampa akivaizdu, jog Lietuvos teismų praktika valdymo organo nario teisinį statusą

---

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001-11-26 nutartis civilinėje byloje *P. D. v. UAB „Žalvaris“*, Nr. 3K-3-1200/2001.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-11-20 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009.

¹⁴² JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 72

¹⁴³ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei: civilinė ar materialinė?* Socialinių mokslų studijos. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, p. 1449.

apibrėžia per jo vykdomas funkcijas ir teisės aktais bei juridinio asmens veiklos dokumentais suteiktą kompetenciją, tačiau ne per valdymo organo nario statuso įgijimo ypatumus ir atitinkamai iš to kylančią jo atsakomybės specifiką¹⁴⁴. Manytume, kad tuo ir galėtume pagrįsti teismų daromą išvadą, kad Bendrovės vadovui taikoma materialinė darbuotojo atsakomybė pagal bendrąsias darbo teisės nustatytas taisykles, papildomai taikant specialiuosius įstatymus, kurie taikomi tiek, kiek turinės Bendrovės vadovo atsakomybės klausimų nereglamentuoja darbo teisė¹⁴⁵.

Kalbant apie užsienio šalių teisinį reglamentavimą, susijusį su Bendrovės vadovo atsakomybės taisyklių taikymu, galime pastebėti, jog jis taip pat ganėtinai varijuoja. Kaip Priešingai nei Lietuvoje, darbo sutartys daugumoje užsienio valstybių yra laikomos viena iš civilinių sutarčių rūšių¹⁴⁶, tad, net jei valstybių nacionaliniai reguliavimai ir numato darbo sutarties su Bendrovės vadovu sudarymą, pagal savo esmę iš tokios sutarties pažeidimo kylančią atsakomybę reguliuoja civilinės teisės normos. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje vadovai paprastai laikomi darbuotojais ir darbo teisės normos jiems taikomos kartu su kitais vadovo veiklai taikytiniais įstatymais, tačiau atsakomybė už neteisėtus veiksmus jam kiltų civilinė¹⁴⁷. Vokietijoje tarp Bendrovės ir vadovo neatsiranda darbo teisiniai santykiai ir paprastai su juo sudaroma paslaugų teikimo sutartis¹⁴⁸. Graikijos nacionalinis reguliavimas, tuo tarpu, numato, jog Bendrovių vadovai jų vardu veikia civilinės pavidimo sutarties pagrindu¹⁴⁹. Prancūzijoje, Bendrovės vadovui, su kuriuo nors ir gali būti sudaroma darbo sutartis, atsakomybė kiltų civilinė¹⁵⁰.

Kaip matome, net valstybėse, kuriose su Bendrovių vadovais praktikuojama sudaryti darbo sutartis, nacionaliniuose aptartų valstybių reguliavimuose už netinkamą vadovui priskirtų pareigų vykdymą arba jų nevykdymą kiltų ne iš darbo, bet iš civilinių teisinių santykių atsirandanti atsakomybė, kas leistų daryti prielaidą, jog analogiška Bendrovės vadovo teisinio statuso dualizmo problema šiose valstybėse tokiu būdu yra

---

¹⁴⁴ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 72.

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-11-20 nutartis civilinėje byloje BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P., Nr. 3K-7-444/2009.

¹⁴⁶ ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999, p. 260.

¹⁴⁷ *Companies Act 2006* [interaktyvus]. United Kingdom. [žiūrėta 2016-03-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/part/10/chapter/7>>.

¹⁴⁸ DORNSEIFER, F. *Corporate Business Forms in Europe: Germany*. München: European Law Publishers GmbH, 2005, p. 281.

¹⁴⁹ VAVITSA-HOHENAU, V. *Corporate Business Forms in Europe: Greece*. München: European Law Publishers GmbH, 2005, p. 339.

¹⁵⁰ DELLA BERTA, C. *Corporate Business Forms in Europe: France*. München: European Law Publishers GmbH, 2005, p. 186.

automatiškai eliminuojama. Vadinasi, kai kurių teisės mokslininkų keliama idėja visiškai atsisakyti darbo sutarties su Bendrovės vadovu sudarymo galėtų būti laikoma gan pagrįsta, o įstatymų leidėjui sprendžiant galimai kilsiančius klausimus dėl konkretaus įstatyminio reguliavimo keitimo galėtų padėti net ir minėtų užsienio valstybių nacionalinių teisės aktų formuluotės. Tačiau galime pastebėti viena – nepaisant to, jog teisės mokslininkai nepaliauja diskutuoti apie Bendrovės vadovo teisinio statuso ir atitinkamai atsakomybės dualizmo problematiką, faktiškai daugiau teisinio aiškumo minėtais klausimais visgi neatsiranda – nei teismų praktika, nei įstatymų leidėjas nuotada, kuomet šios problematikos egzistavimas prieš gerą dešimtį metų buvo aptiktas ir išgrynintas, nesuformulavo jokių konkrečių gairių, kurios aptartą teisinį neaiškumą naikintų.

Tačiau kadangi sprendžiant dėl civilinės atsakomybės taikymo Bendrovės vadovui nacionaliniu lygmeniu mūsų šalyje vieningos nuomonės, ar taikytinos atsakomybės taisyklės tiek veikiant „viduje“, tiek ir „išorėje“, turėtų sutapti, teisės moksle vis dar nėra prieita, manytina, jog esminis uždavinys šiandien išlieka vienas – kiek įmanoma sumažinti tvyrantį teisinį neapibrėžtumą. Galėtume ginčytis, kam jis priskirtinas – įstatymų leidėjui, kuriam derėtų pasirinkti konkretų kelią traktuoti vadovą arba darbo teisės, arba civilinės teisės subjektu ar elementariai nuodugniau suderinti skirtingų teisės šakų normas, ar šį klausimą ir toliau palikti spręsti teismų praktikai, kadangi išankstinės nustatytos taisyklės, kaip derėtų vertinti tam tikrus aspektus siekiant nustatyti vadovo atsakomybę, tikėtina, teismus spraustų į rėmus ir būtų gan sudėtinga kiekvieną faktinę ginčo situaciją vertinti visiškai objektyviai.

3.1.3. Verslo sprendimo vertinimo taisyklė, kaip atsakomybės reabilitavimo priemonė Lietuvoje

Kalbėdami apie Bendrovės vadovo teisinę atsakomybę negalime atsiriboti ir nuo jos netaikymo taisyklių, taigi nagrinėjamu atveju aktualu įvertinti verslo sprendimo vertinimo taisyklės taikymą Bendrovių vadovams Lietuvoje.

Verslo sprendimo vertinimo taisyklė (angl. *business judgement rule*) – tai Jungtinėse Amerikos Valstijose atsiradusi taisyklė, taikoma nuo XIX a.¹⁵¹, ir užtikrinanti,

---

¹⁵¹ MCMILLAN, L. *The Business Judgment Rule as an Immunity Doctrine* [interaktyvus] p. 2. [žiūrėta 2016-03-13]. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/lori_mcmillan/3/>.

jog Bendrovės vadovų gera valia priimti sprendimai išliks apsaugoti, net jei yra nepatikimi ar klaidingi¹⁵², o vadovui atitinkama atsakomybė už juos nekiltų, jei būtų įrodyta, jog priimdamas konkretų verslo sprendimą jis neturėjo asmeninio suinteresuotumo, jį priimdamas įvertino užtektinai informacijos bei buvo įsitikinęs, kad toks sprendimas atitinka Bendrovės interesus. Nors faktiškai tai net nėra taisyklė (nėra privalomo jos turinio aspekto)¹⁵³, ji skatina Bendrovių valdymo organų narius priimti galbūt rizikingesnius, bet našesnius Bendrovei verslo sprendimus, o ne nerimauti dėl galimai kilsiančios asmeninės atsakomybės¹⁵⁴.

Šiuo atveju asmenimis, kuriems gali būti taikoma verslo sprendimo vertinimo taisyklė, yra būtent tie asmenys, kurie ne tik formaliai, bet ir faktiškai vykdo Bendrovių valdymą¹⁵⁵ – nuo *de facto* vadovų, asmenų, veikiančių kartu su valdymo funkciją atliekančiais asmenimis pagal kiekybinio atstovavimo taisyklę, iki visų asmenų, realiai vykdančių Bendrovės valdymo funkciją ir atitinkamai turi įgalinimus priimti Bendrovės verslo sprendimus. Galėtume daryti prielaidą, jog verslo sprendimo vertinimo taisyklė turėtų būti taikoma tiems Bendrovės vardu ir interesais sprendimus priimantiems asmenims, kuriems taikomas ir civilinės atsakomybės Bendrovei standartas bei kuriuos su Bendrove atitinkamai sieja savarankiškam jų sprendimų priėmimui būtinas pasitikėjimo santykis, tačiau Lietuvos teisės doktrinoje apskritai nėra vieningos nuomonės dėl verslo sprendimo vertinimo taisyklės pritaikomumo Lietuvos Bendrovių teisės praktikoje.

Vieni autoriai mano, jog verslo sprendimo vertinimo taisyklė negalėtų būti pritaikoma Lietuvos teisėje, kadangi Lietuva netaiko verslo sprendimo vertinimo taisyklės kaip teismo susilaikymo doktrinos, net jei ir nacionaliniame reguliavime ir numato tam tikrus pareigų standartus Bendrovių valdymo organams¹⁵⁶. Tuo tarpu kiti mano¹⁵⁷, jog verslo sprendimo vertinimo taisyklė visgi buvo įtvirtinta 2000-07-13 ABĮ 22 str. 8 d.¹⁵⁸, numačiusioje, kad Bendrovių valdymo organai negali priimti sprendimų,

---

¹⁵² MCMILLAN, L. *The Business Judgment Rule as an Immunity Doctrine* [interaktyvus] p. 2. [žiūrėta 2016-03-13]. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/lori_mcmillan/3/>.

¹⁵³ BRANSON, M. D. *The rule that isn't a rule - the business judgment rule*. Valparaiso University Law Review, 2002, p. 631.

¹⁵⁴ MANNING, B. *The Business Judgment Rule in Overview*. Ohio State Law Journal Nr. 3, 1984, p. 617.

¹⁵⁵ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 54 – 59.

¹⁵⁶ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Neteisėtumas kaip vadovo civilinės atsakomybės už rizikingais verslo sprendimais bendrovei padarytą žalą sąlyga*. Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 1549-1567.

¹⁵⁷ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 139-147.

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914, redakcija 2000-07-13.

kurie pažeistų Bendrovės įstatus, prieštarautų įstatuose numatytiems Bendrovės tikslams, akivaizdžiai viršytų Bendrovės gamybinę ūkinę riziką bei būtų akivaizdžiai nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi. Ši nuostata leistų teigti, jog verslo sprendimo vertinimo taisyklės pritaikymas nėra visiškai svetimas Lietuvos Bendrovių teisei, nors ši norma ABĮ ir nebeegzistuoja – verslo sprendimo vertinimo taisyklės taikymas gali būti išgrynintas kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant dėl tinkamo ar netinkamo Bendrovės valdymo organų narių fiduciarinių pareigų vykdymo. Tačiau Lietuvos teismų praktika tik visai neseniai pradėjo skirti dėmesį konkrečiai šios taisyklės taikymui.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas tik 2014 m. pirmą kartą pritaikė¹⁵⁹ verslo sprendimo vertinimo taisyklę, kaip taisyklę, ribojančią Bendrovės vadovo atsakomybę už nuostolius, patirtus dėl jo vardu priimtų ir rizikos nepateisusių sprendimų, kai šie priimami Bendrovės interesais, sąžiningai, gera valia ir nesant vadovo asmeninių interesų, besikertančių su priimamais sprendimais. Nors Lietuvos teismų praktikoje materialinė atsakomybė reabilituota kol kas nebuvo ir labai įdomu, kaip teismai tai praktiškai įgyvendintų, šioje byloje teismas vertino rinkos aplinką pasaulinės ekonominės krizės kontekste bei konkurenciją rinkoje bei nusprendė, jog nėra teisinga konstatuoti Bendrovės vadovo protingos ūkinės – komercinės rizikos peržengimo, kuris galėtų lemti jo civilinės atsakomybės kilimą Bendrovei už sukeltus nuostolius. Iki tol teismų praktikoje pakankamu Bendrovės vadovo civilinės atsakomybės pagrindu buvo laikomas vien atsiradusios žalos (nuostolių) faktas¹⁶⁰. Teismas be kita ko išaiškino, jog net ir labai nesėkmingos Bendrovės investicijos, prie kurių prisideda Bendrovės vadovai, negali būti pripažįstamos ūkinės – komercinės rizikos, už kurią grėstų civilinė atsakomybė, protingumo peržengimu, vadinasi, Lietuvos teismų praktika taip pat seka linkme, idant būtų skatinamas Bendrovių vadovų iniciatyvumas, versliškumas, veikimo laisvė bei ryžtingi sprendimai, neretai susiję su nemažomis rizikomis.

Nors verslo sprendimo vertinimo taisyklės paskirtis ir yra kiek įmanoma sumažinti Bendrovės valdymą vykdančių asmenų asmeninę atsakomybę, o teismų praktika jos pritaikymo klausimu pradėjo formuotis dar visai neseniai, darytina išvada, jog kiekvienu atveju faktinė situacija vertintina atskirai. Tačiau verslo sprendimo vertinimo taisyklės taikymas neturėtų reikšti, jog yra pamiršamos iš pasitikėjimo santykių kylančios ir verslo sprendimus priimančius asmenis su Bendrove saistančios fiduciarinės pareigos.

---

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-05-05 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Star 1 Airlines“ v. M. L.*, Nr. 3K-3-244/2014.

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-11-20 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009.

Fiduciarinių pareigų standartas, kuris, kaip jau aptarta, yra skirtas ne formaliai Bendrovės valdymą įgyvendinantiems Bendrovės organų nariams, o savo žinioje turintiems realią akcininkų perduotą jos kontrolę, sprendžiant dėl jų atsakomybės Bendrovei turėtų būti taikomas visais atvejais ir tik tuomet nagrinėjama, ar su priimtu sprendimu besisiejančios faktinės situacijos aplinkybės gali rehabilituoti tokį priimtą sprendimą ir padėti Bendrovės valdymo organo nariui išvengti asmeninės atsakomybės Bendrovei.

3.2. Bendrovės valdybos narių atsakomybė valdymo organų lygiateisiškumo principo kontekste

Darbo antroje dalyje priėjome išvadą, kad, jei Bendrovėje sudaromas kolegialus valdymo organas (skandinaviškojo Bendrovių valdysenos modelio analogas), valdybos nariams, kaip faktiškai prisidedantiems prie akcininkų deleguotos svetimo turto kontrolės bei valdymo funkcijos įgyvendinimo, priskiriamas fiduciarinių pareigų vykdymas. Kuomet valdybos nariai veikia nevykdydami ar netinkamai vykdydami fiduciarines pareigas Bendrovei, jų veiksmais žala (nuostoliai) gali kilti ne tik pačiai Bendrovei, bet ir tretiesiems asmenims (kreditoriams). Tačiau jų atsakomybės kilimo klausimo negalime nagrinėti prieš tai neišanalizavus valdybos narių teisinio statuso esmės.

Kolegialaus Bendrovės valdymo organo teisinis statusas Lietuvos teisėje taip pat yra ganėtinai probleminis. Lyginant su Bendrovės vadovo situacija, ABĮ apie darbo sutarties sudarymą su valdybos nariais (kaip ir apskritai kokios nors kitos sutarties, kurios pagrindu valdybos nariams būtų suteikiami įgaliojimai) nekalba, nors ankstesnėse šio teisės akto redakcijose darbo sutarties sudarymo faktas visgi egzistavo¹⁶¹. Sudėtinga pasakyti, kodėl įstatymų leidėjas atsisakė šios nuostatos, tačiau, pavyzdžiui, iš Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10 str. 7 d. 2 p.¹⁶², išplaukia, kad su valdybos nariais gali būti sudaromos tiek darbo, tiek ir civilinės sutartys. Tai rodo, kad nėra aišku, ar valdybos narių, kaip kolegialaus Bendrovės valdymo organo, santykis su pačia Bendrove kyla darbo, ar civilinių santykių pagrindu.

Atsižvelgiant į tai, jog CK 2.86 str. įtvirtina valdymo organų lygiateisiškumo principą, galime spręsti, jog jis galioja tiek vienasmeniam, tiek ir kolegialiam Bendrovės valdymo organui. Vadinasi, kaip ir vadovo atveju, Bendrovės valdybos atsakomybės

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Lietuvos aidas*, 1990, Nr. 57-0, 25 str. 6 d.

¹⁶² Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.

klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į jos teisinį statusą ir įstatymais bei Bendrovės steigimo dokumentais priskiriamas funkcijas bei pareigas.

Kaip buvo analizuota ankstesnėse darbo dalyse, valdyba, kaip valdymo organas, taip pat vykdo Bendrovės valdymo funkciją. Manytina, jog strateginių Bendrovės veiklos sprendimų priėmimas ar ilgalaikių Bendrovės verslo planų tvirtinimas neturėtų patekti į išorinės valdymo funkcijos elemento sudėtį ir labiau atitinka veikimą Bendrovės „viduje“¹⁶³, nors Lietuvos teismų praktika kiekvieno ginčo atvejį vertina pagal faktinę situaciją ir konkretesnių taisyklių, išskyrus tai, kad „vidiniai“ santykiai laikomi veikimu Bendrovės viduje ir yra susiję su kasdienės veiklos organizavimu, o „išoriniai“ – veikimu santykiuose su trečiaisiais asmenimis, nepateikia. Tačiau sprendžiant dėl to, koku pagrindu Bendrovės valdyboms nariams atsiranda jiems, kaip valdymo organui, būdingos fiduciarinės pareigos, už kurių nevykdymą ir kyla atsakomybė, derėtų atkreipti dėmesį, koku pagrindu jie apskritai tampa valdybos nariais.

ABĮ 33 str. 3 d. numato, jog valdybą renka stebėtojų taryba, jei ši nesudaroma – visuotinis akcininkų susirinkimas, o 8 d. patikslina, jog valdyba ar jos nariai savo veiklą pradeda pasibaigus valdybą ar jos narius išrinkusiems visuotiniam akcininkų susirinkimui ar stebėtojų tarybos posėdžiui. Šios nuostatos leidžia teigti, jog valdybos nario statuso įgijimas sietinas su stebėtojų tarybos arba visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo, kaip juridinio fakto, priėmimu (atsiradimu). Tuo tarpu darbo santykiams atsirasti būtinas tam tikrų darbo santykiams būdingų požymių egzistavimas¹⁶⁴, kas rodo, jog valdybos nariai šiuo atžvilgiu neturėtų būti traktuojami kaip darbuotojai ir jų santykiui su Bendrove būdingas iš esmės civilinių santykių požymis – juridinio fakto (stebėtojų tarybos ar visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo) atsiradimas. Taigi esant situacijai, kuomet nėra reglamentuotas ir privalomas darbo ar kitokių sutarčių sudarymas su Bendrovės valdybos nariais, yra itin sudėtinga ir painu spręsti apie jų atsakomybės kilmę netinkamai vykdžius priskirtas fiduciarines ir kitas pareigas Bendrovei bei atitinkamai valdymo funkciją.

Užsienio valstybėse, tuo tarpu, valdybos narių ir Bendrovės santykio traktavimas taip pat nėra vienalytis. Štai Belgijoje valdybos narių ir Bendrovės santykį įteisina

---

¹⁶³ Nors, pavyzdžiui, O. Kakurino nuomone, valdyba negali veikti vidiniuose santykiuose, tačiau autorius konkretesnės argumentacijos nepateikia, tik nurodo, jog strateginių sprendimų priėmimas nėra vidiniai Bendrovės santykiai (KAKURINAS, O. *Valdybos narių atsakomybė: ypatumai ir teismų praktikos analizė*: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 20).

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2569, 93 str.

mišraus pobūdžio civilinė sutartis, kuriai pagal analogiją taikomas agentavimo normos¹⁶⁵. Austrijoje Bendrovių valdybos nariai nėra laikomi darbuotojais ir su Bendrove sudaro individualias paslaugų teikimo sutartis¹⁶⁶; Suomijoje, Airijoje ir Vokietijoje¹⁶⁷ valdybos nariai taip pat saistomi civilinio pobūdžio sutartimi su Bendrove¹⁶⁸. Tačiau, pavyzdžiui, Vengrijoje nėra kategoriškai pasirinkta traktuoti valdybos ir Bendrovės santykį grynai civiliniu – jam gali galioti ir darbo teisės normos¹⁶⁹. Kaip matome, daugumoje užsienio valstybių yra atsiribojama nuo darbo teisės taikymo valdybos narių veiklai, o jų atsakomybė atitinkamai kildinama iš civilinio pobūdžio teisinių santykių.

Lietuvos teismų praktika savo ruožtu rodo, jog paprastai kolegialaus valdymo organo nariams taikomos civilinės atsakomybės taisyklės, kas realiai pagrindžia ir mūsų padarytą prielaidą dėl civilinių santykių vyravimo tarp Bendrovės ir Bendrovės valdybos narių, kilusių juridinio fakto pagrindu. Tačiau teismai akcentuoja, jog valdybos civilinė atsakomybė kyla būtent už fiduciarinių pareigų ir valdymo funkcijos Bendrovėje nevykdymą ar netinkamą vykdymą, kuris ir padaro tam tikrą žalą, nebent būtų pateikta pakankamai įrodymų, jog šios pareigos pažeistos nebuvo¹⁷⁰. Galime pastebėti, jog kalbant apie valdybos, kaip kolegialaus valdymo organo, atsakomybę neretai kyla problemų įvardijant, kam ji kyla – Bendrovės valdymo organui ar valdymo organo nariui. Štai CK 2.87 str. 7 d. numato, kad už pareigų nevykdymą visiškai civilinė atsakomybė kyla juridinio asmens valdymo organo nariui, nors faktiškai, kaip buvo aptarta ankstesnėse darbo dalyse, juridinis asmuo, o taip pat ir Bendrovė, savo teises įgyvendina ir pareigas prisiima per organus, o ne organų narius (CK 2.81 str. 1 d.). Tiesa, teismų praktikoje nėra kalbama apie valdymo organų padarytą žalą, dėl kurios kyla civilinė atsakomybė – teismai, sprenddami apie padarytos žalos atlyginimą, teigia, jog žalą atlyginti turi valdymo organo narys, ne valdymo organas¹⁷¹. Taigi kyla klausimas, ar ši CK nuostata ir faktinis Bendrovės subjektiškumo įgyvendinimas per savo valdymo organus iš tiesų kertasi.

---

¹⁶⁵ EUROPOS KOMISIJA. *Study on Directors' Duties and Liability* [interaktyvus] p. 39. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.

¹⁶⁶ *Ibid.*, p. 5.

¹⁶⁷ DORNSEIFER, F. *Corporate Business Forms in Europe: Germany*. München: European Law Publishers GmbH, 2005, p. 246.

¹⁶⁸ EUROPOS KOMISIJA. *Study on Directors' Duties and Liability* [interaktyvus] p. 419, 323. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.

¹⁶⁹ *Ibid.*, p. 389.

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015-03-25 nutartis civilinėje byloje *BUAB „SRTP“ v. R. R., E. G., A. A., G. B.*, Nr. 3K-3-152-686/2015.

¹⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013-06-28 nutartis civilinėje byloje *UAB „Druskininkų autobusų parkas“ v. V. V.*, Nr. 3K-3-356/2013.

Manytume, jog, kadangi teismai iš esmės civilinę atsakomybę taiko kiekvienam valdymo organo nariui individualiai pagal dalinių prievolių taisykles proporcingai jo elgesio įtakai žalos atsiradimui, išskyrus atvejus, kai valdymo organų narių atsakomybė pagal įstatymus arba steigimo dokumentus yra solidari¹⁷², tai CK 2.87 str. 7 d. ir CK 2.81 str. 1 d. nesutapimas praktine prasme neturėtų būti laikomas problema dėl to, kas konkrečiai gali būti civilinės atsakomybės subjektais – teisinis konstruktas (valdymo organas) ar jį sudarantys fiziniai asmenys (valdymo organo nariai).

Kiek kitokia situacija kyla, kuomet, kaip ir vadovo atveju, tenka spręsti, kuri civilinės atsakomybės rūšis taikytina Bendrovės valdybos nariams – sutartinė ar deliktinė. Analogiškai, kaip ir vadovo atveju, Bendrovės valdybos narių atsakomybė kreditoriams kildinama iš darbe jau aptarto netinkamo veikimo „išoriniuose“ santykiuose, kas ypač aktualu atvejais, kai Bendrovės netinkamai vykdo prisiimtus finansinius įsipareigojimus tretiesiems asmenims, o be vadovo Bendrovėje sudaromas ir kolegialus valdymo organas – valdyba. Kadangi dviejų lygių valdymo organų sudarymas Bendrovėje neturėtų paneigti CK 2.86 str. taikymo, manytina, jog už kreditoriams padarytą žalą priimant neracionalius sprendimus valdant Bendrovę bei netinkamai vykdamas fiduciarines pareigas valdybos nariams atsakomybė turėtų kilti identiškai kaip ir vadovui – vadovaujantis deliktinės civilinės atsakomybės normomis. Šią poziciją patvirtina ir teismų praktika¹⁷³ – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas valdymo organų narių fiduciarines pareigas sieja su Bendrove, tačiau kuo labiau Bendrovės finansinė padėtis sunkėja, tuo didesnę reikšmę įgyja ir kreditorių interesas, nulemiantis fiduciarinių pareigų vykdymą jau ne tik Bendrovei, bet ir kreditoriams, o būtent už jų nevykdymą ar netinkamą vykdymą atitinkama atsakomybė ir gali kilti. Tačiau kadangi šiuo metu vis dar nėra aiškaus teisinio reglamentavimo dėl to, civilinis ar darbo santykis susiklosto tarp Bendrovės ir jos valdybos narių, teisės mokslininkų nuomonės dėl valdybos narių atsakomybės taip pat išsiskiria. Pavyzdžiui, R. Greičius¹⁷⁴ mano, jog apskritai valdymo organų atsakomybė yra deliktinė, tačiau V. Mikelėnas teigia¹⁷⁵, jog valdymo organo atsakomybė turėtų būti sutartinė. Manytume, jog pats Bendrovės valdymo organo nario teisinio statuso atsiradimas yra susijęs su civilinio pobūdžio juridiniu faktu (jo išrinkimu), bet ne sutarties sudarymu, o, kadangi pagal

---

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-01-09 nutartis civilinėje byloje *UAB „Mitnija“ v. E. R., V. G.*, bylos Nr. 3K-7-124/2014.

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-05-21 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Taurus–Ekspres“ v. K. N., Lietuvos ir Vokietijos UAB „Transdelta“*, Nr. 3K-3-283/2014.

¹⁷⁴ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007, p. 218-219.

¹⁷⁵ ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999, p. 237.

Lietuvos teisės aktus sutarties sudarymas su valdymo organo nariais apskritai nėra privalomas, sutartinės atsakomybės taikymas valdybos nariams negalėtų būti tinkama bendroji taisyklė. Nors šiuo klausimu teismų praktika¹⁷⁶ taip pat palaiko deliktinės atsakomybės taikymo idėją valdymo organo nariams, konkrečios šį požiūrį pagrindžiančios argumentacijos nepateikia, vadinasi, galime daryti analogišką išvadą kaip ir vadovo deliktinės atsakomybės atveju – teismai kreditoriams sukeltus nuostolius dėl netinkamų kolegialaus organo sprendimų taip pat linksta vertinti remdamiesi generalinio delikto doktrina¹⁷⁷.

Bet kuriuo atveju, priėjus išvadą, jog valdybos nariams pažeidus jiems nustatytas fiduciarines pareigas Bendrovei yra taikytinos deliktinės atsakomybės taisyklės, kyla klausimas, ar nėra pažeidžiamas jau minėtas juridinių asmenų valdymo organų lygiateisiškumo principas, įtvirtintas CK. Realiai susidaro situacija, kuomet, pavyzdžiui, AB vadovui veikiant vidiniuose santykiuose ir taip įgyvendinant vidinę AB valdymo funkciją yra padaroma žala Bendrovei, tai pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jau aptartą praktikos kryptį jam būtų taikoma materialinė atsakomybė vadovaujantis darbo teisės normomis. Tačiau jei laikysime, jog Bendrovės valdybai taikytina deliktinė civilinė veikiant išoriniuose santykiuose, tačiau ji taip pat gali veikti ir vidiniuose AB santykiuose (kadangi, manytina, jog ABĮ 34 str. 4 d. nustatyta valdybos kompetencija pagal sprendžiamų klausimų pobūdį neturėtų būti traktuojama išimtinai išorine; nors dėl atsakomybės vidiniuose santykiuose teismai nepasisako, tai nekeičia esmės, nes valdybos ir AB santykis yra išimtinai tik civilinio pobūdžio), kyla klausimas, ar situacija, kuomet vienam valdymo organui praktikoje už netinkamą fiduciarinių pareigų vykdymą Bendrovei kyla civilinė atsakomybė, o kitam gali kilti tiek civilinė, tiek ir materialinė, atitinka CK lygiateisiškumo principo sampratą. Ko gero negalėtume atsakyti teigiamai, kadangi aiškiai matyti, jog fizinio asmens, paskiriamo eiti valdymo organo nario pareigas (nesvarbu, vienasmenio ar kolegialaus), atsakomybei kilti pagal Lietuvos teisės aktus yra svarbu, kokios prigimties sutartis su juo yra (ar nėra) sudaroma, o tai leidžia kvestionuoti reglamentavimo (konkrečiau – jo nebuvimo) atitikimą ir teisingumo principui – tokiu būdu kyla galimybė taikyti skirtingą atsakomybę tokio paties statuso asmenims už tų pačių pareigų vykdymo Bendrovei pažeidimą.

---

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-03-09 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Rastuva“ v. A. G.*, Nr. 3K-3-89/2012.

¹⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006-05-25 nutartis civilinėje byloje *K. J. J. v. J. B., V. K.*, Nr. 3K-7-266/2006.

ABĮ numato, jog valdybos kompetencijai priskiriami didelę reikšmę Bendrovės veiklai turintys sprendimai, todėl, kai valdyba yra sudaroma, Bendrovės vadovo sprendimas svarbiems sandoriams sudaryti nėra pakankamas. Pasveriant tai, kad, jei įstatuose nenumatyta kitaip, savo funkcijų valdyba negali deleguoti Bendrovės vadovui, sprendimų priėmimas perkeliamas į aukštesnį Bendrovės valdymo lygmenį. Tam tikrų sprendimų priskyrimas valdybos kompetencijai turi užtikrinti didesnę kontrolę, gilesnę jų turinio analizę¹⁷⁸. Tačiau derėtų apsvarstyti, ar gilesnis valdymo funkcijos vykdymo pasiskirstymas faktiškai turi reikšmę skirstant, kas atsakingas už konkrečiu sprendimu padarytą žalą Bendrovei, o kam atsakomybė netaikoma.

Kai sprendžiama dėl abiejų Bendrovėje sudarytų valdymo organų atsakomybės, natūralu, kad atsižvelgiama į jiems teisės aktais ir Bendrovės dokumentais priskirtą kompetenciją ir tuomet vertinama, ar jie, kaip valdymo organų nariai, tinkamai vykdė jiems priskirtas fiduciarines pareigas. Tačiau nėra aišku, kaip konkrečiai vertintini atvejai, jei Bendrovei padarytą žalą sukėlė ne vienas konkretus sprendimas, o jų visuma. Šiuo klausimu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, jog skirtingų valdymo organų narių civilinė atsakomybė už Bendrovei padarytą žalą turi būti atribojama ir paskirstoma vadovaujantis principu, kad kiekvieno valdymo organo (vienasmensio ir kolegialaus) pareigos yra savarankiškos ir vieno valdymo organo pareigų vykdymas neatleidžia kito valdymo organo nuo šio pareigų vykdymo¹⁷⁹. Tai rodo, jog teismų praktikos pozicija vadovaujasi ne šabloninėmis taisyklėmis, o kiekvienos faktinės situacijos aplinkybėmis ir neteisėtų veiksmų padarymo atvejus vertina individualiai, o, jei kilusią žalą nulėmė ne tik vienas asmens valdymo organo, bet ir kitų valdymo organų sprendimai, vienasmeniui organui tenkanti atsakomybė turi būti įvertinta pagal dalinių prievolių taisyklės proporcingai jo elgesio įtakai žalos atsiradimui, išskyrus atvejus, kai valdymo organų narių atsakomybė pagal įstatymus arba steigimo dokumentus yra solidari¹⁸⁰. Teismas šioje byloje padarė išvadą, jog, kuomet valdyba priima įstatyme ar steigimo

---

¹⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-01-09 nutartis civilinėje byloje *UAB „Mitnija“ v. E. R., V. G.*, Nr. 3K-7-124/2014.

¹⁷⁹ *Ibid.*

¹⁸⁰ Kalbant apie šią poziciją, galime pastebėti, jog Lietuvos teismų praktika taiko bendrą individualios valdymo organų narių atsakomybės taisyklę, kuomet, pavyzdžiui, Belgijoje ar Vokietijoje bendra taisyklė yra solidari valdybos narių atsakomybė (nebent, kaip ir Lietuvoje, būtų įrodomas aiškiai išreikštas tam tikrų narių nepritarimas priimtam sprendimui ar kita forma pagrįstas atsakomybės netaikymas). (Iš: EUROPOS KOMISIJA. *Study on Directors' Duties and Liability* [interaktyvus] p. 39, 323. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>). Tai rodo, kad užsienio valstybėse vyrauja griežtesnis požiūris į kolegialaus valdymo organo narių atsakomybę nei Lietuvoje, kuris, atsižvelgus į žymiai aukštesnį Bendrovių valdymo kultūros ir įstatymleidybos jų valdymo klausimais lygį, galėtų taip pat būti rodikliu įstatymų leidėjui tobulinant nacionalinį reglamentavimą.

dokumentuose jos kompetencijai priskirtus sprendimus, Bendrovės vadovas už tokius sprendimus neatsako, nebent būtų nustatytas konkretus valdybos suklaidinimas ar kitų pareigų pažeidimas, nulėmęs žalą sukėlusio valdybos sprendimo priėmimą. Nors galėtume kelti klausimą, ar individualios dalinės valdymo organų narių atsakomybės modelis neprieštarauja CK 6.279 str. 1 d. dėl solidariai atlyginamos žalos, padarytos bendrais asmenų veiksmais, iš principo teismų atsakomybės paskirstymo tarp valdymo organų narių gairės yra ganėtinai aiškios. Nesuprantamu galime laikyti nebent tai, kodėl teismai, kalbėdami apie tą patį valdymo organų narių statusą turinčių asmenų, pažeidusių tas pačias fiduciarines pareigas, vengia pasisakyti dėl akivaizdžiai nelygiavertės jų atsakomybės kilmės.

Pripažintina, jog konkretaus teisinio reglamentavimo nebuvimas Lietuvoje ir sukuria terpę jau ilgą laiką vykstančioms diskusijoms dėl valdybos narių atsakomybės prigimties – nors negalėtume teigti, jog Lietuvos teismų praktika eina ydinga kryptimi sprendama dėl atsakomybės kilimo valdybos organo nariams pagrindų, vis dar egzistuoja teisinis neaiškumas, kurio turėtų būti vengiama bet kurioje teisinėje valstybėje. Atitinkamai kyla klausimas, ar išties nebūtų paprasčiau įstatymų leidėjui imperatyviai įtvirtinti santykio tarp Bendrovės ir valdybos narių pobūdį, ypač kuomet ir užsienio valstybių nacionalinių reguliavimų pavyzdžiai rodo, jog valdybos narių atsakomybė iš principo yra civilinė. Nors yra nuomonių, jog civilinės sutarties su valdybos nariais sudarymo įtvirtinimas teisės aktais praktine prasme nėra reikalingas¹⁸¹, manytume, kad tai būtinas žingsnis siekiant tobulinti Lietuvos Bendrovių valdymą, įvedant teisinį tikrumą ir įprasminant valdymo organų lygiateisiškumo principą.

3.3. Bendrovės stebėtojų tarybos narių atsakomybės prigimtis ir jos (ne)reglamentavimas

Atsižvelgiant į tai, jog stebėtojų tarybos sudarymas Lietuvoje yra būdingas ne itin dideliame skaičiui AB, atitinkamai ir šio priežiūros organo atsakomybės klausimas tiek teismų praktikoje, tiek ir diskusijose tarp teisės mokslininkų, lyginant su kitų Bendrovės

---

¹⁸¹ „Konstatuotina, kad fiduciarinės pareigos negali būti nei nustatytos, nei apribotos tarp bendrovės ir bendrovės valdymo organų sudaromoje sutartyje, kadangi šios pareigos yra, kaip jau minėta, tarp bendrovės ir valdymo organų susidariusių teisių santykių esmė. Tokiu būdu, nepriklausomai nuo to, ar su valdybos nariais yra sudaroma sutartis ar ne, už fiduciarinių pareigų, kaip už bendro pobūdžio pareigų, pažeidimų valdybos nariams yra taikytina deliktinė atsakomybė“ (KAKURINAS, O. *Valdybos narių atsakomybė: ypatumai ir teismų praktikos analizė*: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 29).

organų atsakomybe, yra gan retas. Tačiau, kaip buvo aptarta ankstesnėse dalyse, šiame darbe laikomės nuomonės, jog fiduciarinių pareigų subjektais neturėtų būti laikomi tik formaliai valdymo organų nariais esantys asmenys, tad, nors stebėtojų taryba pagal priskirtas funkcijas ir prigimtį nėra laikoma Bendrovės valdymo organu, jai taip pat priskirtinas fiduciarinių pareigų laikymasis. Manytume, jog būtent aplaidus priežiūros organo funkcijų vykdymas, atsižvelgiant į jam analogiškai taikytinas fiduciarines pareigas, galėtų sudaryti pagrindą kilti atitinkamai priežiūros organų narių atsakomybei, tačiau šiuo atveju derėtų išgryninti stebėtojų tarybos narių atsakomybės sąlygas.

ABĮ įtvirtina stebėtojų tarybos kompetenciją, o atsakomybės instituto taikymo jos nariams nenumato. Apie sutarčių sudarymą su stebėtojų tarybos nariais įstatymas taip pat nekalba – apsiribojama nurodymu, jog, jei Bendrovės steigimo dokumentai numato stebėtojų tarybos sudarymą, jos narius renka visuotinis akcininkų susirinkimas. Nacionalinių teismų praktika savo ruožtu stebėtojų tarybos atsakomybės klausimu yra itin skurdi. Galime rasti vieną atvejį, kuomet Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. nutartyje, taikydamas 1994 m. ABĮ redakciją¹⁸² stebėtojų tarybos atsakomybės taikymo klausimu pasisakė, jog stebėtojų tarybos nariams atsakomybė nustatoma taikant analogiškas normas, įtvirtinančias Bendrovės valdybos narių civilinę atsakomybę¹⁸³. Tuometinės ABĮ redakcijos 33 str. 11 d. numatė, jog stebėtojų tarybos nariai įstatymų nustatyta tvarka atsakytų už Bendrovės ūkinės veiklos pažeidimų slėpimą, blogą ūkinės veiklos kontrolę, jei tai sudarė sąlygas valdybai ar vadovui nesilaikyti Lietuvos Respublikos įstatymų ar Bendrovės įstatų, o 25 str. 8 d. ji buvo apibrėžta kaip kolegialus valdymo organas. Kodėl įstatymų leidėjas nusprendė atsisakyti požiūrio stebėtojų tarybą laikyti valdymo organu ir kodėl panaikino jai galinčios kilti atsakomybės gairių reglamentavimą, lieka neaišku, tačiau matome viena – šiandien priežiūros organo vaidmuo jau visiškai kitoks – silpnas ir iš esmės stebėtojiškas.

ABĮ 34 str. 10 d. stebėtojų tarybos funkcijas jai nesant sudaromai leidžia perleisti valdybai, kas verčia manyti, jog įstatymų leidėjas vietoj to, kad stiprintų Bendrovių steigėjų norą kelti veiklos efektyvumo lygį ir steigti priežiūros organą, taip sukuria tik dar didesnę paskatą sudaryti tik kolegialų valdymo organą – valdybą. Žinoma, negalime pamiršti fakto, jog ne itin didelėms AB ko gero steigti atskirą priežiūros organą net ir

---

¹⁸² Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 1-528, 18 str. 1 d. Šioje byloje, be kita ko, precedentiškai pirmą kartą buvo įtvirtinta galimybė kilti vienasmenio ir kolegialaus valdymo organo nario civilinė atsakomybei tiek pačiai Bendrovei, tiek ir tretiesiems asmenims, o ne tik pačiai Bendrovei, kaip buvo iki tol.

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006-05-25 nutartis civilinėje byloje *K. J. J. v. J. B., V. K.*, Nr. 3K-7-266/2006.

neapsimoka – didesnė Bendrovės pelno dalis teiktų, pavyzdžiui, tų pačių tantjemų valdymo ir priežiūros organų nariams mokėjimui. Tačiau nepaisant stebėtojų tarybos „nepopuliarumo“ praktikoje, negalime neatsižvelgti į jai ABĮ priskirtą kompetenciją ir iš jos turinčią kilti atsakomybę, kuomet jos funkcijos neperduodamos valdybai arba, pavyzdžiui, sudaroma tik stebėtojų taryba.

Stebėtojų tarybos narių veiksmų neteisėtumas gali reikštis jos narių aplaidžiu pareigų atlikimu: nepakankamai kontroliuojant valdybos veiklą, neanalizuojant, ar nepakankamai giliai analizuojant įmonės finansinę būklę, jos lėšų panaudojimą, buhalterinę-finansinę apskaitą ar kitus įmonės dokumentus, nesiimant priemonių neteisėtiems valdybos nutarimams atšaukti ir pan.¹⁸⁴. Tačiau kadangi, kaip jau minėjome, Lietuvos teismų praktika nėra pasisiskiusi dėl stebėtojų tarybos narių atsakomybės už netinkamai atliekamą priežiūros funkciją, tenka apžvelgti, kaip priežiūros organo narių atsakomybės klausimas sprendžiamas užsienio šalių nacionalinių reguliavimų.

Vokietijos teisės aktai įtvirtina, jog kiekvienas priežiūros organo narys yra atsakingas už žalą (nuostolius), jei juos Bendrovei sukėlė priežiūros organo aplaidus sprendimas, ypač jei buvo priimtas tyčia¹⁸⁵. Vokietijoje tik paskutiniaisiais metais tapo aktualus priežiūros organų narių atsakomybės klausimas, kadangi pokrizinis periodas šalies ekonomikoje buvo lydimas dažnai taikomos Bendrovių valdymo organų narių atsakomybės, su kuria kartu atitinkamai padidėja ir monitoringo pareigų vykdančio organo atsakomybės rizika¹⁸⁶. Vokietijoje paprastai priežiūros organui atsakomybės rizika kyla Bendrovei artėjant prie bankroto, kuomet priežiūros organas turi pareigą iš anksto pastebėti *de facto* Bendrovės bankrotą ir paskatinti valdymo organus jį *de iure* inicijuoti bei pasirūpinti, kad Bendrovė nebeatliktų su jos finansine būkle nesuderinamų operacijų, o tokių veiksmų nevykdymas realiai parodo priežiūros organo aplaidumą, kuris rezultate ir sukelia Bendrovei žalą. Austrijoje, tuo tarpu, priežiūros organo nariams taip pat atsakomybė gali kilti dėl aplaidžiai vykdomų pareigų – sutikimo su valdymo organų veiksmais, kuriems neturėjo pritarti, tačiau atsakomybė galėtų kilti tik tiems nariams, kurie teigiamai balsavo už Bendrovei nenaudingą sprendimą, nors kiekvieno priežiūros organo nario fiduciarinių pareigų išpildymas vertinamas individualiai ir pagal tuos pačius

---

¹⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006-05-25 nutartis civilinėje byloje *K. J. J. v. J. B., V. K.*, Nr. 3K-7-266/2006.

¹⁸⁵ EUROPOS KOMISIJA. *Study on Directors' Duties and Liability* [interaktyvus] p. 323. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.

¹⁸⁶ FISSENEWERT, P. *Monitoring obligations and liability risks of supervisory boards during a corporate crisis* [interaktyvus]. p. 9. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://www.hww.eu/sites/default/files/02_IRI_8_1_April_2014_Fissenewert.pdf>.

kriterijus, kaip valdymo organo narių¹⁸⁷. Kadangi Austrijoje Bendrovių valdybos paprastai yra atsakingos už tinkamą Bendrovės atstovavimą, priežiūros organas iš esmės tretiesiems asmenims neatsako.

Lietuvoje nėra aiškaus stebėtojų tarybos atsakomybės reglamentavimo, o sutarčių sudarymas teisės aktais tarp Bendrovės ir jos narių nėra numatytas. Tai, rodos, suponuoja, jog stebėtojų tarybos netinkamo jai priskirtų pareigų vykdymo atveju jos nariams turėtų būti taikomos bendrosios deliktinės civilinės atsakomybės taisyklės. Tačiau, pavyzdžiui, kai kurios Lietuvos AB praktikuoja su savo priežiūros organo nariais sudaryti atitinkamas sutartis dėl jo pareigų ėjimo sąlygų¹⁸⁸, kuriose nusimato stebėtojų tarybos nario veiklos principus bei atsakomybę. Iš kai kurių tokių sutarčių tekstų matyti, jog joks teisinis darbo santykis stebėtojų tarybos nario ir Bendrovės nesieja, o už sutartyje numatytų principinių pareigų pažeidimą priežiūros organo narys atsakytų grynai civiline tvarka pagal sutartinės civilinės atsakomybės taisyklės. Taigi esant praktinei situacijai, kuomet stebėtojų tarybos nariai netinkamai vykdo valdymo organų priežiūros funkciją, atitinkamai derėtų atsižvelgti į tai, su jais konkreti Bendrovė yra sudariusi analogišką funkcijų vykdymo sutartį, ar ne. Tačiau ir vėlgi, kyla klausimas, kiek teisinga yra šį santykį palikti praktiškai nereguliuotą teisės aktais. Juk jei paanalizuotume situaciją, kuomet pagal naujausius ABĮ pakeitimus Bendrovės gali net ir nesudaryti valdybos, kurios atsakomybės kilimo taisyklės, kaip aptarėme aukščiau, yra bent kažkiek konkretnės nei stebėtojų tarybos, kyla papildomas teisinis netikrumas dėl galimos aplaidžiais stebėtojų tarybos veiksmais padarytos žalos Bendrovei ar kreditoriams stebint vadovo veiksmus.

Kadangi stebėtojų tarybos nariai negali būti kategoriškai atriboti nuo fiduciarinių pareigų laikymosi Bendrovei, derėtų svarstyti, ar stebėtojų tarybos narių atsakomybė už fiduciarinių pareigų nevykdymą taip pat neturėtų kilti tais pačiais pagrindais, kaip vadovo ar valdybos, jei faktinė situacija rodo, jog aplaidus šių pareigų vykdymas prisidėjo prie Bendrovei ar kreditoriams sukeltos žalos (nuostolių). Manytume, jog Bendrovę su jos priežiūros organu sieja civilinio pobūdžio teisinis santykis – stebėtojų tarybos nariu taip pat tampama dėl juridinio fakto – visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo. Tačiau įvertinus šiandieninį teisinį reguliavimą galime pastebėti, jog įstatymų leidėjo atsiribojimas nuo konkrečių taisyklių įvedimo, kuriomis derėtų vadovautis taikant

---

¹⁸⁷ EUROPOS KOMISIJA. *Study on Directors' Duties and Liability* [interaktyvus] p. 5. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.

¹⁸⁸ AB „Energijos skirstymo operatorius“ sutarties dėl nepriklausomo stebėtojų tarybos nario veiklos sąlygų pavyzdys [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://www.eso.lt/public/uploads/398_4-pr-lt.pdf>.

atsakomybę stebėtojų tarybos nariams, bei apskritai konkretesnio reguliavimo, susijusio su stebėtojų tarybos narių pareigomis, stoka, nėra geriausias sprendimas, net ir atsižvelgus į atskiro priežiūros organo formavimo Bendrovėse nepopuliarumą.

Nors nesant atitinkamos praktikos sudėtinga spręsti, ar nacionaliniai teismai, atsižvelgdami į šiandieninį teisinį reguliavimą, pagrįstai skirstytų atsakomybę už netinkamą Bendrovių valdymą ne tik valdymo, bet ir priežiūros organų nariams, užsienio teisė atskleidžia, jog stebėtojų tarybos vaidmens stiprinimas bei atitinkamos priežiūros atsakomybės kilmės ir taikymo sąlygų išgryninimas galėtų pasiteisinti ne tik padidėsiu Bendrovių valdymo efektyvumu, bet, manytina, ir didesne AB steigėjų motyvacija kurti atskirą Bendrovės priežiūros organą.

Apibendrinant viską, kas išdėstyta trečiojoje darbo dalyje, galime padaryti keletą išvadų. Visų pirma, Bendrovės valdymo organų narių fiduciarinių pareigų vykdymas yra svarbus tiek veikiant vidiniuose, tiek ir išoriniuose santykiuose, tačiau, vis dar nesant konkrečios įstatyminės bazės, teismai Bendrovės vadovo veiksmų neteisėtumą veikiant „išorėje“ yra linkę vertinti pagal generalinio delikto doktriną. Antra, nesant vieningo ir konkretaus ir suderinto Lietuvos teisės požiūrio į Bendrovės vadovo statusą ir jo pareigų Bendrovei kilmę, egzistuojantis teisinis neapibrėžtumas vis dar kliudo be įstatymų leidėjo įsikišimo pašalinti teisinės valstybės yda laikytiną vadovo atsakomybės dualizmą. Trečia, verslo sprendimo vertinimo taisyklės taikymo praktika Lietuvoje kol kas nėra itin išplėtotą, tačiau laikytina aktualia tik tuomet, kai kiekvienu atveju yra tinkamai įvertinta, kokios taisyklės taikytinos Bendrovės vadovo atsakomybei už fiduciarinių pareigų nevykdymą bei kokio pobūdžio atsakomybę tokiu atveju reiktų reabilituoti. Ketvirta, vis dar nesant aiškaus nacionalinio reglamentavimo dėl sutarčių su valdybos nariais sudarymo, bet egzistuojant valdymo organų narių lygiateisiškumo principui, valdybos nariams atsakomybė turėtų kilti tais pačiais pagrindais bei pagal tas pačias taisykles, kaip ir vadovui, tačiau materialinės atsakomybės valdybos nariams teismų praktika netaiko, nors išoriniuose santykiuose jų veiksmų teisėtumą analogiškai vertina pagal generalinio delikto doktriną. Penkta, kadangi fiduciarinės pareigos taikytinos ir stebėtojų tarybos nariams, jų atsakomybė turėtų kilti analogiškai kaip ir valdymo organų narių, tačiau egzistuojant nekonkrečiam įstatyminiam reguliavimui, Bendrovėms retai pasirenkant sudaryti atskirus priežiūros organus, o įstatymų leidėjui nesistengiant sustiprinti stebėtojų tarybos vaidmens, kol kas vis dar sudėtinga spręsti, ar teismų praktika fiduciarinių pareigų standartą stebėtojų tarybos nariams būtų taip ir taikytą.

IŠVADOS

1. Bendrovių valdymo funkciją AB tiesiogiai vykdo tik Bendrovės valdyba ir vadovas (tiek vidinį, tiek ir išorinį aspektus), tačiau Lietuvoje perimtame skandinaviškojo valdymo modelio analoge valdybos vaidmuo vykdant valdymo funkciją svarbesnis.
2. Fiduciarinės pareigos kyla tik tiems Bendrovės organų nariams, kurie turi realią Bendrovės steigėjų perduotą svetimo turto kontrolę. Ją Bendrovėse gali įgyvendinti ne tik vadovas, bet (jei sudaromos) ir valdyba ar stebėtojų taryba. Tai rodo, kad išimtinai tik valdymo funkcijos vykdymas nėra fiduciarinių pareigų atsiradimo šaltinis – jos kyla ir iš priežiūros funkcijos. Atitinkamai todėl valdymo organų veiklos monitoringą atliekančių asmenų pareigos atskirame priežiūros organe turi sutapti su tame pačiame organe esančių vykdančiųjų ir nevykdančiųjų direktorių pareigomis.
3. Bendrovės vadovo atsakomybė už netinkamą fiduciarinių pareigų vykdymą išoriniuose ir vidiniuose santykiuose turėtų sutapti su valdybos narių atsakomybe laikantis valdymo organų lygiateisiškumo principo. Darbo sutarties su vadovu panaikinimas ir civilinio pobūdžio sutarčių su visais Bendrovės valdymo ir priežiūros organų nariais sudarymo galimybės numatymas įstatyminiu lygmeniu (remiantis užsienio šalių patirtimi) padidintų teisinį aiškumą Bendrovių teisėje bei sumažintų vis dar tvyrantį teisinį neapibrėžtumą dėl jiems taikytinos atsakomybės taisyklių.
4. Bendrovės vadovo, valdybos ir stebėtojų tarybos narių statuso ir atsakomybės reglamentavimui įstatymų leidėjo dėmesys nepakankamas – šiandieniniai teisės aktai vis dar yra painūs, nekonkretūs ir vietomis nesuderinti.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Lietuvos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Lietuvos aidas*, 1990, Nr. 57-0.
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 1-528.
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1914.
4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 123-5574.
5. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo Nr. 8-1835 19, 20, 24, 25, 30, 31, 33, 34, 35, 37, 44, 54, 59, 601, 63, 67, 69, 72 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 452 straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 12-912.
6. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832.
7. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 99-3515.
8. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 8-1864.
9. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2569.
10. Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 91-3891.
11. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627.
12. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.
13. Lietuvos Respublikos investicinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 98-2811.
14. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 74-3424.
15. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 26-578.

16. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 16-412.

Europos Sąjungos teisės aktai

17. 2009-09-16 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/101/EB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones.

Užsienio valstybių teisės aktai

18. *Companies Act 2006* [interaktyvus]. United Kingdom. [žiūrėta 2016-03-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/part/10/chapter/7> >.

Specialioji literatūra

Lietuvių kalba

19. ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999.
20. AMBRASIENĖ, D.; BARANAUSKAS, E.; BUBLIENĖ, D., *et al.* *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2006.
21. BAGDANSKIS, T. *Darbdaviui atstovaujančio asmens materialinės atsakomybės problemos*. Vilnius: Jurisprudencija, 2004.
22. BAKANAS, A.; BARTKUS, G.; DOMINAS, G., *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga: Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
23. BARANAUSKAS, E., *et al.* *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
24. BOSAITĖ, A.; BUTOV, S. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
25. ČERKA, P. *Ar Vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (angl. – duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei?* *International Journal of Baltic Law* Nr. 1, 2002.

26. ČERKA, P. *Kodeksų įtaka bendrovės valdymui*. Organizacijų Vadyba: Sisteminiai Tyrimai Nr. 32, 2004.
27. ČIOČYS, R. *Bendrovių valdymo reglamentavimo Lietuvoje problemos*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
28. DAVULIS, T. *Įmonės, įstaigos, organizacijos vadovo teisinio statuso problema Lietuvos teisėje. Privatinė teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Vilnius: Justitia, 2008.
29. DIDŽIULIS, L. *Bendrovės vadovų civilinė atsakomybė kreditoriams*. Vilnius: Justitia, 2008.
30. GINEITIENĖ, Z. *Verslo kūrimas ir valdymas: vadovėlis*. Vilnius: Rosma, 2005.
31. GREIČIUS R. *Įmonių valdymas Europos bendrovių teisės reformos kontekste*. Vilnius: Teisės problemos, 2003.
32. GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007.
33. JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei: civilinė ar materialinė?* Socialinių mokslų studijos. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
34. JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
35. JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Neteisėtumas kaip vadovo civilinės atsakomybės už rizikingais verslo sprendimais bendrovei padarytą žalą sąlyga*. Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
36. KAKURINAS, O. *Valdybos narių atsakomybė: ypatumai ir teismų praktikos analizė*: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
37. KAVALNĖ, S.; NORKUS, R. *Bankroto teisė. Antroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2011.
38. KIRŠIENĖ, J.; TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?* Vilnius: Jurisprudencija, 2004.
39. KIRŠIENĖ, J.; PAKALNIŠKIS, V.; RUŠKYTĖ, R. *Civilinė teisė (bendroji dalis)*. Vilnius, 2004.
40. KONONOVICH, A. *Bendrovių valdymas, akcininkų susirinkimai, vertybiniai popieriai*. Vilnius: Vilniaus universiteto spaustuvė, 2001.
41. MARTINKUS, B; ŽILINSKAS, V. *Ekonomikos pagrindai: vadovėlis*. Kaunas: Technologija, 2001.

42. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
43. MIKELĖNAS, V.; KESERAUSKAS, Š., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga: Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
44. NAVICKAITĖ, I. *Akcininkų teisių apsauga Europos Bendrijos teisėje*: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
45. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija*. Vilnius: Justitia, 2008.
46. STAGNIŪNAITĖ, J. *Bendrovių valdymo teisinis reguliavimas*: magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
47. STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
48. TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens valdymo organų pareigos kreditoriams problema*. Vilnius: Jurisprudencija, 2008.
49. TIKNIŪTĖ, A. *Vadovų pareigos ir atsakomybė: Lietuva EMBA kontekste*. 2015-11-26 pranešimas. Kaunas, 2015.
50. *Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas su komentarais*. [interaktyvus]. Vilniaus vertybinių popierių birža, 2007. [žiūrėta 2016-03-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.nasdaqbaltic.com/files/baltic/BVKK.pdf>>.

Anglų kalba

51. ANDENAS, M.; WOOLDRIDGE, F. *European Comparative Company Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
52. BECHT, M.; BOLTON, P.; ROELL, A. *Corporate Governance and Control*. Finance Working Paper Nr. 02/2002 (atnaujinta 2005 m.), 2002.
53. BECKER, B.; STRÖMBERG, P. *Fiduciary Duties and Equity-debtholder Conflicts*. Oxford University Press, Nr. 6, 2012.
54. BLACK, B. S. *The Principal Fiduciary Duties of Boards of Directors* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/1872746.pdf>>.
55. BOROS, E.; DUNS, J. *Corporate law*. South Melbourne. Oxford University press, 2007.

56. BRANSON, M. D. *The rule that isn't a rule - the business judgment rule*. Valparaiso University Law Review, 2002.
57. CHADBOURNE & PARKE. *Directors' & Officers' Liability: The Legal Position in the United Kingdom* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.chadbourne.com/files/upload/DandOLiability.pdf>>.
58. DAVIES, L. P. *Gower and Davies' Principles of Modern Company Law*. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2003.
59. DELLA BERTA, C. *Corporate Business Forms in Europe: France*. München: European Law Publishers GmbH, 2005..
60. DENIS, D. K.; MCCONNELL, J. J. *International Corporate Governance*. Finance Working Paper Nr. 05/2003, 2003.
61. DORNSEIFER, F. *Corporate Business Forms in Europe: Germany*. München: European Law Publishers GmbH, 2005.
62. ERNST & YOUNG SOCIÉTÉ D'AVOCATS. *Study on the Operation and the Impacts of the Statute for a European Company (SE)*, Nr. 2008/S 144-192482, Final Report [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-02-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/se/study_SE_9122009_en.pdf>.
63. EUROPOS KOMISIJA. *Study on Directors' Duties and Liability* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.
64. FISSENEWERT, P. *Monitoring obligations and liability risks of supervisory boards during a corporate crisis* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://www.hww.eu/sites/default/files/02_IRI_8_1_April_2014_Fissenewert.pdf>.
65. GARNER, B. A. *Black's Law Dictionary*. Ninth Edition. Sent Paul Minnesota: West Group, 1999.
66. HANSEN, J. L. *A Scandinavian Approach to Corporate Governance*. Stockholm Institute for Scandinavian Law, 2010.
67. HOPT, K. J.; WYMEERSCH, E. *Capital Markets and Company Law*. Oxford University Press, 2005.
68. IBRAHIM, M. *Individual or Collective Liability for Corporate Directors?* Iowa Law Review, 2008.

69. JENSEN, M. C. *Value Maximization, Stakeholder Theory, and the Corporate Objective Function*. Harvard Business School Working Paper Nr. 00-058, Social Science Electronic Publishing, 2001.
70. JOHN, K.; SENBET, L. W. *Corporate governance and board effectiveness*. Journal of Banking & Finance Nr. 22, 1998.
71. LESSAMBO, F. I. *The International Corporate Governance System. Audit Roles and Board Oversight*. Palgrave Macmillan, 2014.
72. MAITLAND-WALKER, J. *Guide to European Company Laws*. London. Sweet & Maxwell, 2008.
73. MANNING, B. *The Business Judgment Rule in Overview*. Ohio State Law Journal Nr. 3, 1984.
74. MCMILLAN, L. *The Business Judgment Rule as an Immunity Doctrine* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-13]. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/lori_mcmillan/3/>.
75. SAMPSON, D. K. *The Fiduciary Duties of Corporate Directors to “Phantom“ Stockholders*. University of Chicago Law Review Nr. 3, 1995.
76. *The European Model Company Act (EMCA) Draft 2015* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-04]. Prieiga per internetą: <http://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/forskning/projekter/EMCA/EMCA_Introduktion.pdf>.
77. TÜNGLER, G. *The Anglo–American Board of Directors and the German Supervisory Board – Marionettes in a Puppet Theatre of Corporate Governance or Efficient Controlling Devices?* Bond Law Review, Article 7, 2000.
78. VAVITSA-HOHENAU, V. *Corporate Business Forms in Europe: Greece*. München: European Law Publishers GmbH, 2005.
79. WITTING, CH. *Duty of Care: An Analytical Approach*. Oxford University Press Nr. 1, 2005.

Teismų praktika

78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005-02-07 nutartis civilinėje byloje UAB „Khartli“ v. UAB Diagnostikos poliklinika, Nr. 3K-3-16/2005.

79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-06-27 nutartis civilinėje byloje *BUAB „ONDUBALT“ v. T. N.*, Nr. 3K-3-344/2014.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000-03-29 nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-11-20 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-02-01 nutartis civilinėje byloje *UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. R. Š., A. B., A. G.*, Nr. 3K-3-19/2012.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-03-20 nutartis civilinėje byloje *V. V. v. UAB „Senasis lokys“*, Nr. 3K-3-139/2009.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006-11-28 nutartis civilinėje *BUAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P.*, Nr. 3K-3-604/2006.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001-10-16 nutartis civilinėje byloje *V. Paliūnas v. Radviliškio rajono savivaldybė*, Nr. 3K-7-760/2001.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001-11-28 nutartis civilinėje byloje *AB „Laivitė“ v. Gediminas Radzevičius*, Nr. 3K-3-1203/2001.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003-10-22 nutartis civilinėje byloje *G. Lesniak v. UAB „Kaišiadorių Žalvarnis“*, Nr. 3K-3-974/2003;
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004-10-25 nutartis civilinėje byloje *V. Pluskys v. AB „Stumbras“*, Nr. 3K-3-563/2004.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010-04-08 civilinėje byloje *UAB „Vaivorykštė“ v. P. M.*, Nr. 3K-3-147/2010.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008-06-03 nutartis civilinėje byloje *UAB „Naujapilė“ v. Lietuva*, Nr. 3K-3-295/2008;
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-07-31 nutartis civilinėje byloje *UAB „Vombatas“ v. A. Š.*, Nr. 3K-3-335/2009.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-03-14 nutartis civilinėje byloje *UAB Medicinos bankas v. K. M.*, Nr. 3K-3-83/2014.
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001-11-26 nutartis civilinėje byloje *P. D. v. UAB „Žalvaris“*, Nr. 3K-3-1200/2001.
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-05-05 nutartis civilinėje byloje *BUAB „Star 1 Airlines“ v. M. L.*, Nr. 3K-3-244/2014.

95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015-03-25 nutartis civilinėje byloje BUAB „SRTP“ v. R. R., E. G., A. A., G. B., Nr. 3K-3-152-686/2015.
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013-06-28 nutartis civilinėje byloje UAB „Druskininkų autobusų parkas“ v. V. V., Nr. 3K-3-356/2013.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-01-09 nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. E. R., V. G., bylos Nr. 3K-7-124/2014.
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014-05-21 nutartis civilinėje byloje BUAB „Taurus–Ekspres“ v. K. N., Lietuvos ir Vokietijos UAB „Transdelta“, Nr. 3K-3-283/2014.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-03-09 nutartis civilinėje byloje BUAB „Rastuva“ v. A. G., Nr. 3K-3-89/2012.
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006-05-25 nutartis civilinėje byloje K. J. J. v. J. B., V. K., Nr. 3K-7-266/2006.
101. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2015-01-20 sprendimas civilinėje byloje BUAB „SNORAS Development“ v. M. M., Nr. 2A-88-381/2015.
102. Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2012-04-24 nutartis civilinėje byloje IF P&C Insurance AS v. Lietuvos Respublika, Nr. 2A-156-431/2012.
103. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015-12-17 nutartis civilinėje byloje A. B. v. UAB „MRA“, Nr. 2A-3354-803/2015.

Kita praktinė medžiaga

104. AB „Energijos skirstymo operatorius“ sutarties dėl nepriklausomo stebėtojų tarybos nario veiklos sąlygų pavyzdys [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą: <http://www.eso.lt/public/uploads/398_4-pr-lt.pdf>.

SANTRAUKA

Tyrime aptariamos pagrindinės akcinių bendrovių valdymo ir priežiūros organų narių funkcijų atskyrimo ir atsakomybės nustatyme pasitaikančios problemos. Darbe analizuojant Lietuvos ir užsienio šalių teisės doktriną, Lietuvos teismų praktiką, pateikiamos įžvalgos, susijusios su valdymo ir priežiūros organų funkcijų ir atsakomybės santykiu bei atskyrimu, atsižvelgiant tiek į akcinių bendrovių valdymo ir priežiūros organų prigimtį, tiek ir į jiems tenkančių pareigų standartus. Tyrime atskleidžiama, jog akcinėse bendrovėse valdymo funkciją tiesiogiai vykdo tik bendrovės valdyba ir vadovas, o realią akcinės bendrovės steigėjų perduotą svetimo turto kontrolę gali įgyvendinti ne tik vadovas, bet ir valdyba ar stebėtojų taryba. Tyrimo metu prieinama išvada, jog išimtinai tik valdymo funkcijos vykdymas nėra fiduciarinių pareigų atsiradimo šaltinis – jos kyla ir iš priežiūros funkcijos, todėl valdymo organų veiklos monitoringą atliekančių asmenų pareigos atskirame priežiūros organe turi sutapti su tame pačiame organe esančių vykdančiųjų ir nevykdančiųjų direktorių pareigomis. Be to, tyrime aptariama, kodėl akcinės bendrovės vadovo atsakomybė už netinkamą fiduciarinių pareigų vykdymą išoriniuose ir vidiniuose santykiuose turėtų sutapti su valdybos narių atsakomybe laikantis valdymo organų lygiateisiškumo principo, o darbo sutarties su vadovu panaikinimas ir civilinio pobūdžio sutarčių su visais bendrovės valdymo ir priežiūros organų nariais sudarymo galimybės numatymas įstatyminiu lygmeniu būtų naudingas.

SUMMARY

“Issues of separation of management and supervisory organs members functions and liability“

This research provides with the most common issues concerning separation of functions and liability of public limited liability company’s management and supervisory organs. After the performance of Lithuanian and foreign law doctrine analysis, as well as Lithuanian case-law, insights on the relations and separation of management and supervisory organs functions and liability, according to their origins and incumbent duty standards, are given. This research presents, that management function in public limited liability companies is directly performed only by its management board and managing director and the real control of founders’ assets is basically implemented not only by the managing director, but the management and supervisory board members too. This research shows, that the performance of management function shall not be considered as the only source for fiduciary duties – they also arise from the supervisory function, so the duties for persons monitoring public limited liability company’s management bodies coincide, no matter if a separate supervisory organ or a managing board consisting of executive and non-executive directors is functioning. The research *inter alia* discusses why liability of public limited liability company’s managing director in Lithuania for improper performance of fiduciary duties within “outside” and “inside” relations shall coincide with the liability of its management board members, pursuant to the principle of equality of management organs, why the employment contract with managing director shall be eliminated from Lithuanian legal system, as well as why it would be useful for national legislator to provide for possibility to conclude civilian nature contracts with all members of public limited liability company’s management and supervisory organs.